

SÉNAT DE BELGIQUE

SESSION DE 2006-2007

---

28 SEPTEMBRE 2006

**Projet de loi portant assentiment à la
Convention civile sur la corruption,
faite à Strasbourg le 4 novembre 1999**

SOMMAIRE

	Pages
Exposé des motifs	2
Projet de loi	31
Convention civile sur la corruption, faite à Strasbourg le 4 novembre 1999	32
Avant-projet de loi	39
Avis du Conseil d'État	40

BELGISCHE SENAAAT

ZITTING 2006-2007

---

28 SEPTEMBER 2006

**Wetsontwerp houdende instemming
met het Burgerlijk Verdrag inzake
corruptie, gedaan te Straatsburg op
4 november 1999**

INHOUD

	Blz.
Memorie van toelichting	2
Wetsontwerp	31
Burgerlijk Verdrag inzake corruptie, gedaan te Straats- burg op 4 november 1999	32
Voorontwerp van wet	39
Advies van de Raad van State	40

EXPOSÉ DES MOTIFS

Complémentairement à la Convention pénale sur la corruption du Conseil de l'Europe, le gouvernement a l'honneur de soumettre à votre approbation la Convention civile sur la corruption du Conseil de l'Europe, adoptée à Strasbourg le 4 novembre 1999 et signée par la Belgique le 8 juin 2000.

1. Introduction

Étant donné la menace que la corruption fait peser sur les principes fondamentaux qu'il défend, le Conseil de l'Europe considère la lutte contre la corruption internationale comme une priorité. En outre, il estime qu'une approche multidisciplinaire est la plus appropriée pour lutter contre la corruption et a par conséquent développé des instruments internationaux tant civils que pénaux (Convention pénale sur la corruption du 27 janvier 1999) et administratifs (la recommandation R[2000] du 11 mai 2000 relative aux codes de conduite pour les agents publics). La Convention civile sur la corruption constitue donc le pilier civil de la stratégie du Conseil de l'Europe dans le cadre de la lutte contre la corruption internationale.

Cette Convention est la première tentative visant à définir des principes et règles communs au niveau international dans le domaine du droit civil et de la corruption. Elle comporte une définition de la corruption et traite de l'indemnisation des dommages, la responsabilité, la faute concurrente, les délais, la validité des contrats, la protection des employés, l'établissement du bilan et la vérification des comptes, l'obtention des preuves, les mesures conservatoires, la coopération internationale et le suivi.

2. Historique de la Convention

Le 15 février 1996, le Comité des ministres a décidé de demander au GMC (Groupe multidisciplinaire sur la corruption mis en place en 1994) de faire une étude de faisabilité relative à la possibilité d'élaborer une convention sur les actions civiles en indemnisation des dommages résultant de faits de corruption.

Le GMC a d'abord distribué un questionnaire sur la corruption aux États afin de servir de base à la réalisation de cette étude. Des réponses au questionnaire il ressortait que les États ont des lois différentes pour sanctionner les pratiques de corruption mais que

MEMORIE VAN TOELICHTING

Aansluitend op het Verdrag inzake de strafrechtelijke bestrijding van corruptie van de Raad van Europa, heeft de regering de eer u het Verdrag inzake de burgerrechtelijke bestrijding van corruptie van de Raad van Europa, aangenomen te Straatsburg op 4 november 1999 en ondertekend door België op 8 juni 2000, ter goedkeuring voor te leggen.

1. Inleiding

Omdat corruptie een bedreiging vormt voor de door de hem gehuldigde grondbeginselen, beschouwt de Raad van Europa de bestrijding van internationale corruptie als een prioriteit. Hij is bovendien van oordeel dat voor de bestrijding van corruptie een multidisciplinaire aanpak het meest geschikt is en heeft bijgevolg zowel burgerrechtelijke als strafrechtelijke (Verdrag inzake de strafrechtelijke bestrijding van corruptie van 27 januari 1999) en administratiefrechtelijke (de aanbeveling R[2000] van 11 mei 2000 over de gedragscodes voor ambtenaren) internationale instrumenten uitgewerkt. Het Verdrag inzake de burgerrechtelijke bestrijding van corruptie maakt dus de burgerrechtelijk pijler uit van de strategie van de Raad van Europa in de bestrijding van de internationale corruptie.

Dit Verdrag is het eerste dat tracht gemeenschappelijke beginselen en regels te definiëren op internationaal niveau op het gebied van burgerlijk recht en corruptie. Het bevat een definitie van corruptie en behandelt de schadevergoeding, de aansprakelijkheid, de samenlopende fout, de termijnen, de geldigheid van overeenkomsten, de bescherming van werknemers, de opmaak van de balansen en de controle van de rekeningen, de bewijsgaring, de bewarende maatregelen, de internationale samenwerking en de voortgangscontrole.

2. Voorgeschiedenis van het Verdrag

Op 15 februari 1996 heeft het Comité van ministers besloten de GMC (Multidisciplinaire werkgroep inzake corruptie opgericht in 1994) te vragen een haalbaarheidsstudie te verrichten naar de mogelijkheid om een verdrag uit te werken betreffende de burgerlijke vorderingen tot de vergoeding van schade die voortvloeit uit corruptie.

De GMC heeft vooreerst aan de Staten een vragenlijst betreffende corruptie gestuurd die als basis moest dienen voor dat onderzoek. Uit de antwoorden op de vragenlijst bleek dat de Staten onderscheiden wetten hebben ter bestrijding van corruptiepraktijken maar

toutes les lois sont fondées sur un seul dénominateur commun, à savoir qu'il ne faut ni encourager, ni tolérer les pratiques de corruption.

Ensuite, le GMC a examiné de manière aussi exhaustive que possible les voies ouvertes par le droit civil en matière de lutte contre la corruption. Dans son étude, il a démontré qu'il est possible de concevoir un certain nombre de cas dans lesquels le recours au droit civil pourrait s'avérer utile pour lutter contre la corruption sous toutes ses formes, notamment en matière de responsabilité civile et d'indemnisation des dommages ainsi qu'en ce qui concerne la validité des contrats. Il s'est référé également à l'établissement des bilans et à la vérification des comptes ainsi qu'à la protection des employés. Le GMC a conclu son étude en constatant que, nonobstant les différences existant entre les législations nationales, une approche internationale des voies offertes par le droit civil dans la lutte contre la corruption est à la fois possible et nécessaire.

Le GMC a soumis son étude au Comité des ministres en mars 1997.

Lors de leur deuxième Sommet, les 10 et 11 octobre 1997, les Chefs d'État et de gouvernement des États membres du Conseil de l'Europe ont demandé au Comité des ministres de conclure rapidement les travaux d'élaboration des instruments juridiques internationaux en matière de corruption, en conformité avec le Programme d'action du Conseil de l'Europe contre la corruption. Ce Programme d'action indique que, dans la lutte contre la corruption « le droit civil est directement lié au droit pénal et au droit administratif. Lorsqu'une infraction telle que la corruption est proscrite par le droit pénal, des dommages-intérêts peuvent être demandés en raison de l'acte criminel. Les victimes pourraient juger plus facile de préserver leurs intérêts par le biais du droit civil qu'en utilisant l'action en droit pénal. De même, une administration qui n'exercerait pas suffisamment son devoir de contrôle pourrait se voir réclamer des dommages-intérêts. »

Lors de leur 22e Conférence (Chisinau, juin 1999), les ministres européens de la Justice, dans la Résolution n° 3 sur la lutte contre la corruption, demandaient instamment au Comité des ministres d'adopter le projet de Convention sur les aspects civils de la corruption et de l'ouvrir à la signature avant la fin de 1999.

La Convention a été adoptée par le Comité des ministres le 9 septembre 1999 et a été ouverte pour signature le 4 novembre 1999.

La Convention est entrée en vigueur, après la 14e ratification, le 1er novembre 2003. Le 19 mai 2006, le 40e pays a signé la Convention et 25 pays l'avaient également ratifiée.

dat alle wetten een gemeenschappelijk kenmerk hebben, namelijk dat corruptie niet mag worden aangemoedigd noch geduld.

Vervolgens heeft de GMC zo exhaustief mogelijk de middelen onderzocht die het burgerlijk recht biedt inzake corruptiebestrijding. In zijn studie heeft hij aangetoond aan dat het mogelijk is zich een aantal gevallen voor te stellen waarin het beroep op het burgerlijk recht nuttig zou kunnen zijn voor de bestrijding van corruptie in al haar vormen, meer bepaald op het vlak van de burgerlijke aansprakelijkheid en de schadevergoeding alsmede de geldigheid van de contracten. Hij heeft ook verwezen naar het opmaken en de controle van de rekeningen en aan de bescherming van de werknemers. De GMC heeft studie besloten met de vaststelling dat, ondank de verschillen in de nationale wetgevingen, een internationale benadering van de corruptiebestrijding op burgerlijk vlak mogelijk en noodzakelijk is.

De GMC heeft zijn studie aan het Comité van ministers voorgelegd in maart 1997.

Tijdens hun tweede Topconferentie op 10 en 11 oktober 1997 hebben de Staats- en Regeringsleiders van de lidstaten van de Raad van Europa het Comité van ministers gevraagd snel de uitwerking te voltooien van de internationale juridische instrumenten inzake corruptie, conform het Actieprogramma tegen corruptie van de Raad van Europa. Dit Actieprogramma wijst erop dat in de strijd tegen de corruptie « het burgerlijk recht rechtstreeks gekoppeld is aan het strafrecht en het administratief recht. Indien een misdrijf zoals corruptie door het strafrecht is verboden, kan op grond van het strafbaar feit schadevergoeding worden geëist. Slachtoffers zouden het gemakkelijker kunnen vinden om hun belangen te vrijwaren door gebruik te maken van het burgerlijk recht dan van het strafrecht. Van een bestuur dat zijn controleplicht onvoldoende uitoefent, zou schadevergoeding kunnen worden geëist. »

Tijdens de 22e Conferentie (Chisinau, juni 1999) vroegen de Europese ministers van Justitie, in Resolutie nr. 3 betreffende de bestrijding van corruptie, het Comité van ministers met aandrang het ontwerp van Verdrag betreffende de burgerrechtelijke aspecten van corruptie aan te nemen en het vóór eind 1999 ter ondertekening open te stellen.

Het Verdrag werd door het Comité van ministers aangenomen op 9 september 1999 en voor ondertekening opgesteld op 4 november 1999.

Het Verdrag is in werking getreden op 1 november 2003 na de 14e bekrachtiging. Op 19 mei 2006 heeft het 40e land het Verdrag ondertekend en hadden 25 landen het ook bekrachtigd.

3. Commentaires sur le contenu de la Convention

La Convention ne concerne que des matières fédérales et ne touche donc pas aux compétences des entités fédérés.

La Convention contient 23 articles et est divisée en trois chapitres dont le premier, qui concerne les mesures à prendre au niveau national, est le plus important. Ce chapitre contient des dispositions sur la responsabilité civile pour des dommages résultant d'un acte de corruption, sur l'influence de la corruption sur la validité des contrats, sur la protection des employés qui dénoncent des faits de corruption, sur la comptabilité, sur l'obtention des preuves dans le cadre d'affaires de corruption et sur les mesures conservatoires à l'occasion d'affaires de corruption.

Le deuxième chapitre concerne la coopération internationale entre les Parties en matière de corruption et le contrôle de la mise en œuvre de la Convention par les Parties. Le troisième chapitre contient les clauses finales habituelles.

Le Conseil de l'Europe a choisi intentionnellement d'élaborer une convention qui n'est pas directement applicable. La Convention oblige les Parties à harmoniser leur droit interne, en tenant compte de leur situation particulière, aux exigences minimum requises. Les Parties qui respectent déjà ces exigences ou qui ont des dispositions plus favorables ne doivent pas prendre d'autres mesures. La mise en œuvre de la Convention est contrôlée par le Groupe d'États contre la corruption (GRECO). En raison de l'absence d'effet direct, les citoyens ne peuvent puiser dans la Convention aucun droit qu'ils peuvent faire valoir devant les tribunaux nationaux.

La Convention fait l'objet d'un Rapport explicatif qui a été rendu public par le Comité des ministres et dont le commentaire des articles est reproduit ci-après. Ensuite, il est exposé que la base juridique des règles de la Convention est en conformité avec le droit belge.

I. RAPPORT EXPLICATIF DU CONSEIL DE L'EUROPE

CHAPITRE 1er

Mesures à prendre au niveau national

Article 1er

Objet

26. L'article 1er définit l'objectif de la Convention, qui contient des principes et des règles que les Parties doivent transposer dans leur droit interne afin de

3. Bespreking van de inhoud van het Verdrag

Het Verdrag slaat enkel op federale materies en raakt dus niet aan de bevoegdheden van de gefedereerde entiteiten.

Het Verdrag telt 23 artikelen en is opgedeeld in drie hoofdstukken, waarvan het eerste, dat handelt over de maatregelen die op nationaal vlak moeten worden genomen, het belangrijkste is. Dit hoofdstuk bevat bepalingen over de burgerlijke aansprakelijkheid voor schade veroorzaakt door corruptie, over de invloed van corruptie op de geldigheid van overeenkomsten, over de bescherming van werknemers die daden van corruptie aangeven, over de boekhouding, over de bewijsgaring in corruptiezaken en over de bewarende maatregelen naar aanleiding van corruptiezaken.

Het tweede hoofdstuk heeft betrekking op de internationale samenwerking tussen de Partijen in zaken van corruptie en op de controle op de tenuitvoerlegging van het Verdrag door de Partijen. Het derde hoofdstuk bevat de gebruikelijke slotbepalingen.

De Raad van Europa koos er bewust voor een verdrag uit te werken dat niet rechtstreeks toepasselijk is. Het Verdrag verplicht de Partijen om, rekening houdend met hun bijzondere situatie, hun nationaal recht in overeenstemming te brengen met de gestelde minimumvereisten. Partijen die deze vereisten reeds naleven of gunstigere bepalingen hebben, moeten geen verdere maatregelen treffen. De tenuitvoerlegging van het Verdrag wordt gecontroleerd door de Groep van Staten tegen Corruptie (GRECO). Omwille van het gebrek aan rechtstreekse werking, kunnen burgers geen rechten uit het Verdrag putten die zij kunnen laten gelden voor de nationale rechtbanken.

Bij het Verdrag hoort een Toelichtend verslag, dat is bekendgemaakt door het Comité van ministers en waarvan hierna de artikelsgewijze commentaar wordt weergegeven. Daarna wordt uiteengezet dat de juridische grondslag van de regels van het Verdrag in overeenstemming zijn met het Belgisch recht.

I. TOELICHTEND VERSLAG VAN DE RAAD VAN EUROPA

HOOFDSTUK 1

Maatregelen die op nationaal vlak moeten genomen worden

Artikel 1

Doel

26. Artikel 1 omschrijft de doelstelling van het Verdrag, dat beginselen en regels bevat die de Partijen in hun nationaal recht moeten omzetten zodat per-

permettre aux personnes qui ont subi un dommage résultant d'un acte de corruption de défendre leurs droits et leurs intérêts, y compris la possibilité d'obtenir des dommages-intérêts.

27. Au sens de cette Convention et de ce Rapport explicatif, le terme «personnes», se réfère aux personnes physiques et aux morales, ainsi qu'aux autres entités, existant dans certains systèmes juridiques, qui ont la capacité d'agir en justice.

Article 2

Définition

28. Au début de ses travaux, le GMC a adopté la définition provisoire suivante de la corruption :

«La corruption à laquelle a trait le travail du GMC du Conseil de l'Europe comprend les commissions occultes et tout autre agissement qui impliquent des personnes investies de fonctions publiques ou privées, qui auront violé les devoirs découlant de leur qualité de fonctionnaire public, d'employé privé, d'agent indépendant ou d'une autre relation de ce genre, en vue d'obtenir des avantages illicites de quelque nature que ce soit, pour eux-mêmes ou pour autrui.»

29. Le but de cette définition était de veiller à ce qu'aucune matière dans laquelle le GMC pourrait devenir compétent à l'avenir ne soit exclue. Évidemment, pareille définition ne correspondait pas nécessairement à la définition légale de la corruption de la plupart des États membres, et en particulier pas à celle de leur droit pénal, mais elle avait pour avantage de ne pas cantonner indûment la discussion dans des limites trop étroites.

30. La Convention pénale sur la corruption contient plusieurs définitions opérationnelles communes de la corruption susceptibles d'être transposées dans les droits internes, même si quelques modifications de certaines définitions nationales peuvent se révéler nécessaires.

31. La Convention civile suit une approche traditionnelle pour ce qui est des questions concernant les définitions et présente une définition de la corruption aux fins de la Convention elle-même. Cela ne signifie pas que les Parties doivent nécessairement adopter cette définition de la corruption dans leur droit interne, encore qu'ils puissent le faire s'ils le souhaitent. De fait, le principal objectif de cette définition est préciser la signification du terme «corruption» dans le contexte de cette Convention et de définir un cadre juridique approprié aux autres obligations découlant de cette Convention.

sonen die schade hebben geleden welke voortvloeit uit een daad van corruptie hun rechten en belangen kunnen verdedigen, daaronder begrepen de mogelijkheid om schadevergoeding te verkrijgen.

27. In de zin van het Verdrag en van dit Toelichtend verslag refereert de uitdrukking «personen» aan natuurlijke personen en rechtspersonen alsook aan andere in bepaalde rechtssystemen bestaande entiteiten die bekwaam zijn om in rechte op te treden.

Artikel 2

Definitie

28. De GMC heeft bij het begin van zijn werkzaamheden de volgende voorlopige omschrijving van corruptie aangenomen :

«Onder corruptie waarmee de werkzaamheden van de GMC van de Raad van Europa verband houden wordt verstaan de geheime commissies of elk ander gedrag waarbij personen bekleed met openbare of privé-ambten zijn betrokken en die de verplichtingen schenden die voortvloeien uit hun hoedanigheid van openbaar ambtenaar, privé-werknemer, zelfstandig agent of uit een andere soortgelijke relatie teneinde ongeoorloofd voordeel van welke aard ook te verkrijgen voor zichzelf of voor anderen.»

29. Deze definitie strekte ertoe te voorkomen dat geen enkele materie werd uitgesloten waarvoor de GMC in de toekomst bevoegd zou kunnen worden. Vanzelfsprekend stemde dergelijke definitie niet noodzakelijkerwijze overeen met de wettelijke definitie van corruptie in de meeste lidstaten, in het bijzonder niet met de definitie ervan in hun strafrecht, maar ze bood het voordeel het debat niet ten onrechte te zeer te verengen.

30. Het Strafrechtelijk Verdrag inzake corruptie bevat diverse gemeenschappelijke definities die bruikbaar zijn en in de nationale wetgevingen zouden kunnen worden omgezet, zelfs indien enkele wijzigingen van bepaalde nationale definities noodzakelijk kunnen blijken.

31. Het Burgerrechtelijk Verdrag is traditioneel van opzet wat de definities betreft en bevat een definitie van corruptie voor de toepassing van het Verdrag zelf. Zulks betekent niet dat de Partijen deze definitie van corruptie in hun nationale wetgeving moeten overnemen, hoewel zij dat kunnen doen indien zij het wensen. De voornaamste doelstelling van deze definitie bestaat erin de betekenis van de term «corruptie» te verduidelijken in de context van dit Verdrag en te voorzien in een gepast juridisch kader voor de andere verplichtingen die uit dit verdrag voortvloeien.

32. En conséquence, chaque fois que le terme « corruption » apparaît dans la Convention civile, il désigne « le fait de solliciter, d'offrir, de donner ou d'accepter, directement ou indirectement, une commission illicite, ou un autre avantage indu ou la promesse d'un tel avantage indu qui affecte l'exercice normal d'une fonction ou le comportement requis du bénéficiaire de la commission illicite, ou de l'avantage indu ou de la promesse d'un tel avantage indu ».

33. Il convient de souligner, s'agissant de cette définition, que l'une des principales caractéristiques de la Convention est sa portée relativement large, témoignage de l'approche globale du Conseil de l'Europe dans la lutte contre la corruption, laquelle représente une menace non seulement pour les entreprises internationales ou les intérêts financiers, mais aussi pour les valeurs démocratiques, l'état de droit, les droits de l'homme et le progrès social et économique.

34. En outre, le terme « bénéficiaire » s'entend de la personne dont le comportement est affecté par l'acte de corruption, que la commission illicite ou l'avantage indu lui soient destinés ou soient destinés à un tiers.

Article 3

Indemnisation des dommages

35. Le paragraphe 1 de l'article 3 expose le principal objectif de la Convention, à savoir le droit d'être dédommagé du préjudice résultant d'un acte de corruption. Ce paragraphe requiert de chaque Partie qu'elle prévoit dans son droit interne le droit d'entamer une action civile dans les affaires de corruption. Il appartient au juge, dans chaque affaire, de décider si les conditions lui permettant d'accorder une indemnisation sont remplies.

36. Il faut noter que, sur la base de cette Convention, les dommages-intérêts ne doivent pas être limités à un montant forfaitaire, mais doivent être fixés en fonction du préjudice subi dans le cas d'espèce. De plus, la réparation intégrale, au sens de cette Convention, exclut les dommages-intérêts punitifs. Toutefois, les Parties dont le droit interne connaît les dommages-intérêts punitifs ne sont pas tenus d'exclure leur application en complément de la réparation intégrale.

37. À l'évidence, la réparation du préjudice pourra prendre un caractère différent suivant la nature du dommage. Ainsi, le préjudice patrimonial suppose, en principe, une indemnisation économique. En revanche, le préjudice extra-patrimonial pourra être réparé aussi par d'autres moyens, tels que par exemple la publication dans la presse d'un jugement.

32. Telkens wanneer de term « corruptie » voorkomt in het Burgerlijk Verdrag betekent hij: « het vragen, aanbieden, geven of aanvaarden, rechtstreeks of onrechtstreeks, van een ongeoorloofd commissieloon, of van een ander onverschuldigd voordeel of de belofte van dergelijk voordeel, dat de behoorlijke uitoefening van een functie of het vereiste gedrag verstoort van de begunstigde van het ongeoorloofd commissieloon, of van een ander onverschuldigd voordeel of de belofte van dergelijk voordeel ».

33. Wat deze definitie betreft, moet worden onderstreept dat dit Verdrag wordt gekenmerkt door de vrij ruime draagwijdte ervan, hetgeen de globale aanpak weerspiegelt van de Raad van Europa in de bestrijding van corruptie, die niet alleen een bedreiging is voor de internationale ondernemingen of de financiële belangen, maar ook voor de democratische waarden, de rechtsstaat, de rechten van de mens en de maatschappelijke en economische vooruitgang.

34. Onder de term « begunstigde » wordt verstaan de persoon wiens gedrag is aangetast door de daad van corruptie ongeacht of het ongeoorloofd commissieloon of het onterecht voordeel voor hem, dan wel voor een derde is bestemd.

Artikel 3

Schadevergoeding

35. In artikel 3, eerste paragraaf, wordt de hoofdoelstelling van dit Verdrag toegelicht, te weten het recht op vergoeding van de schade voortvloeiend uit een daad van corruptie. Krachtens deze paragraaf moet elke Partij in haar nationaal recht voorzien in het recht een burgerlijke vordering in te stellen in corruptiezaken. Het komt aan de rechter toe in elke zaak te beslissen of de voorwaarden zijn vervuld die hem toelaten een vergoeding toe te kennen.

36. Er dient te worden genoteerd dat, op grond van dit Verdrag, de schadevergoeding niet moet beperkt zijn tot een forfaitair bedrag, maar moet worden vastgesteld in functie van de schade geleden in het betrokken geval. Bovendien, sluit de volledige vergoeding in de zin van dit Verdrag punitieve schadevergoedingen uit. De Partijen die in hun nationaal recht evenwel punitieve schadevergoedingen kennen, moeten de toepassing ervan niet uitsluiten ter aanvulling van de volledige schadevergoeding.

37. De schadevergoeding kan uiteraard verschillen naar gelang van de aard van de schade. De vermogensrechtelijke schade onderstelt in beginsel een economische schadevergoeding. De niet-vermogensrechtelijke schade kan daarentegen ook via andere middelen worden vergoed, bijvoorbeeld de bekendmaking van een vonnis in de pers.

38. Le paragraphe 2 détermine le champ de l'indemnisation que peut accorder le tribunal. Les «dommages patrimoniaux déjà subis» (*damnum emergens*) représentent la dégradation effective de la situation économique de la personne lésée. Le «manque à gagner» (*lucrum cessans*) représente le bénéfice qu'elle aurait pu raisonnablement obtenir mais n'a pas obtenu du fait d'un acte de corruption. Enfin, «les préjudices non-patrimoniaux» sont des pertes qui ne peuvent immédiatement être calculées, car elles ne représentent pas une perte économique tangible ou matérielle. Le cas le plus fréquent de pertes non pécuniaires est l'atteinte à la réputation du concurrent qui peut être dédommagée financièrement ou par la publication d'un jugement aux frais du défendeur.

39. Enfin, il appartiendra aux Parties de déterminer, dans leur droit interne, la nature des dommages extra-patrimoniaux qui seront couverts, ainsi que la nature de la réparation qu'il conviendra d'accorder pour chaque type de dommage. Si, par exemple, le droit d'une Partie prévoit, au titre de l'indemnisation des préjudices non-patrimoniaux, la réparation de la seule atteinte à la réputation, cette Partie devra être considérée comme ayant rempli les obligations mises à sa charge par cette disposition.

Article 4

Responsabilité

Paragraphe 1

40. Le paragraphe 1 de l'article 4 décrit les conditions d'une action en indemnisation. Afin d'obtenir réparation, le demandeur doit prouver qu'il a subi un dommage, que le défendeur a agi de façon délibérée ou par négligence et qu'il y a un lien de causalité entre l'acte de corruption et le dommage. Il ne s'agit pas, en effet, de permettre à toute personne qui prétendrait que n'importe quel acte de corruption affecte, ou affectera à l'avenir, d'une manière ou d'une autre, ses droits ou ses intérêts, d'obtenir une indemnisation.

41. Pour ce qui est des différents aspects des demandes d'indemnisation, il convient d'indiquer ce qui suit :

(a) *Comportement illicite et coupable de la part du défendeur*

42. Sont essentiellement responsables des dommages, les personnes qui participent directement et en connaissance de cause à la corruption et, surtout, celles qui donnent et reçoivent la commission occulte,

38. De tweede paragraaf bepaalt de omvang van de schadevergoeding die de rechtbank kan toekennen. De «reeds geleden vermogensrechtelijke schade» (*damnum emergens*) betreft de daadwerkelijke verslechtering van de economische toestand van de benadeelde persoon. De «winstderving» (*lucrum cessans*) betreft het voordeel dat hij redelijkerwijze had kunnen verkrijgen maar wegens de corruptie niet heeft verkregen. De «niet-vermogensrechtelijke schade» ten slotte is verlies dat niet onmiddellijk kan worden berekend omdat het geen tastbaar of materieel economisch verlies betreft. Het vaakst voorkomend geval van niet-geldelijk verlies is de aantasting van de goede naam van de concurrent, dat financieel kan worden vergoed, dan wel door middel van de bekendmaking van het vonnis op de kosten van de verweerder.

39. Ten slotte is het aan de Partijen om in hun nationaal recht te bepalen welk soort van niet-vermogensrechtelijke schade wordt gedekt en welke soort vergoeding wordt toegekend voor elk type van schade. Indien bijvoorbeeld het recht van een Partij wat betreft de vergoeding van niet-vermogensrechtelijke schade enkel voorziet in de vergoeding wegens aantasting van de goede naam, moet deze Partij worden geacht de verplichtingen die overeenkomstig deze bepaling zijn opgelegd te hebben vervuld.

Artikel 4

Aansprakelijkheid

Eerste paragraaf

40. Artikel 4, eerste paragraaf, bevat de voorwaarden van een vordering tot schadevergoeding. Teneinde schadevergoeding te verkrijgen, moet de eiser bewijzen dat hij schade heeft geleden, dat de verweerder opzettelijk dan wel nalatigheid heeft gehandeld en dat er een oorzakelijk verband bestaat tussen de daad van corruptie en de schade. Het is inderdaad niet de bedoeling om aan personen die beweren dat één of andere daad van corruptie hun rechten of belangen op één of andere wijze aantast, of in de toekomst zal aantasten, de mogelijkheid te bieden om schadevergoeding te verkrijgen.

41. Wat de diverse aspecten van vorderingen tot schadevergoeding betreft moet er op het volgende worden gewezen :

(a) *Ongeoorloofd en schuldig gedrag van de verweerder*

42. De personen die rechtstreeks en met kennis van zaken betrokken zijn bij corruptie en vooral diegenen die de geheime commissie geven en ontvangen, maar ook diegenen die tot de corruptie hebben aangezet of

mais aussi celles qui ont poussé ou contribué à la corruption. En outre, les personnes qui ont omis de prendre les mesures appropriées, eu égard aux responsabilités qui leur incombent, pour empêcher la corruption doivent aussi être tenues pour responsables du dommage. Il s'ensuit que la responsabilité des employeurs se trouve engagée du fait d'actes de corruption commis par leurs employés dès lors que, par exemple, ils ont négligé d'organiser leur entreprise de façon satisfaisante ou n'ont pas exercé un contrôle approprié sur leur personnel.

(b) Dommages

43. Le dommage visé au paragraphe 1(ii) de l'article 4 doit remplir certaines conditions pour ouvrir droit à réparation. Le dommage susceptible de justifier la demande d'indemnisation doit par conséquent être suffisamment caractérisé, notamment en ce qui concerne le lien avec la victime elle-même.

44. Compte tenu du fait que la Convention fixe des standards minima, le paragraphe 1(ii) de l'article 4 n'empêche pas les Parties de prévoir qu'une personne autre que celle qui a subi le dommage puisse engager une procédure aux fins de réparation de ce préjudice.

(c) Lien de causalité

45. Il faut qu'il existe un lien de causalité adéquat entre l'acte de corruption et le dommage afin que ce dernier puisse être indemnisé. Le dommage doit être une conséquence normale de la corruption et non une conséquence extraordinaire. Ainsi, par exemple, le « manque à gagner » d'un concurrent malheureux, qui aurait obtenu le marché si l'acte de corruption n'avait pas été commis, est une conséquence normale de la corruption et devrait normalement être indemnisé. En revanche, il n'y a pas de lien de causalité adéquat dans le cas où, par exemple, le concurrent malheureux, dans sa colère et sa déception d'avoir perdu une affaire, tombe dans l'escalier et se casse la jambe. De plus, il faudrait noter que les Parties sont libres d'appliquer dans leur droit et leur pratique internes une notion plus large du lien de causalité.

Paragraphe 2

46. Le paragraphe 2 de l'article 4 prévoit la responsabilité solidaire de plusieurs défendeurs, que ceux-ci aient sciemment coopéré ou que l'un d'entre eux soit simplement responsable du fait de sa négligence.

47. Dans le cadre de cette Convention, la responsabilité solidaire signifie que les personnes qui ont subi un préjudice du fait d'un acte de corruption dont

bijgedragen zijn in de eerste plaats aansprakelijk voor de schade. Daarnaast moeten ook de personen die, gelet op hun verantwoordelijkheid, hebben nagelaten gepaste maatregelen te nemen ter voorkoming van corruptie, aansprakelijk worden gesteld voor de schade. Daaruit vloeit voort dat werkgevers aansprakelijk worden gesteld voor de daden van corruptie gepleegd door hun werknemers indien zij bijvoorbeeld nagelaten hebben hun onderneming op een toereikende wijze te organiseren of geen gepast toezicht hebben uitgeoefend op hun personeel.

(b) Schade

43. De schade bedoeld in artikel 4, paragraaf 1 (ii), moet aan bepaalde voorwaarden voldoen om recht te geven op vergoeding. De schade die een schadevergoedingseis kan verantwoorden moet derhalve voldoende gekarakteriseerd zijn, inzonderheid wat de band met het slachtoffer zelf betreft.

44. Aangezien in het Verdrag minimumnormen worden vastgelegd, belet artikel 4, paragraaf 1(ii), de Partijen niet erin te voorzien dat een andere persoon dan diegene die schade heeft geleden een procedure te starten voor de vergoeding van deze schade.

(c) Oorzakelijk verband

45. Opdat de schade kan worden vergoed moet een adequaat oorzakelijk verband bestaan tussen de daad van corruptie en de schade. De schade moet een normaal gevolg zijn van de corruptie en geen buitengewoon gevolg. Zo is bijvoorbeeld de « winstderving » van een ongelukkige concurrent die het contract zou hebben binnengehaald indien geen corruptie was gepleegd een normaal gevolg van corruptie en zou zij normaliter moeten worden vergoed. Er bestaat daarentegen geen adequaat oorzakelijk verband wanneer de ongelukkige concurrent in zijn woede en teleurstelling over het verlies van het contract van de trap valt en zijn been breekt. Voorts moet worden genoteerd dat de Partijen vrij zijn om in hun nationale recht en praktijk een ruimer begrip van oorzakelijk verband toe te passen.

Tweede paragraaf

46. Artikel 4, tweede paragraaf, voorziet in de hoofdelijke aansprakelijkheid van verschillende verweerders ongeacht of zij willens en wetens hebben samengewerkt dan wel of een van hen louter wegens zijn nalatigheid aansprakelijk is.

47. In het kader van dit Verdrag betekent hoofdelijke aansprakelijkheid dat de personen die schade hebben geleden die voortvloeit uit een daad van

plusieurs défendeurs sont responsables, peuvent demander le paiement de la totalité des dommages-intérêts à l'un d'entre eux ou à l'ensemble.

Article 5

Responsabilité de l'État

48. L'article 5 demande à chaque Partie de prévoir dans son droit interne des procédures appropriées pour permettre aux personnes ayant subi un dommage résultant d'un acte de corruption commis par un agent public dans l'exercice de ses fonctions, de demander réparation à l'État ou, dans le cas où la Partie n'est pas un État, aux autorités compétentes de cette Partie. Ce type de procédure existe au demeurant déjà dans plusieurs pays européens.

49. L'article 5 n'indique pas les conditions de fond de la responsabilité de la Partie. La Convention laisse chaque Partie libre de déterminer dans son droit interne les conditions de fond dans lesquelles elle serait responsable. En conséquence, les conditions et les procédures relatives aux actions contre l'État pour dommage causé par un acte de corruption commis par un agent public dans l'exercice de ses fonctions, doivent être déterminées par le droit interne de la Partie concernée. Toutefois, l'article 5 exige des Parties qu'elles prévoient des « procédures appropriées » pour permettre aux victimes d'un acte de corruption commis par un agent public, de disposer de procédures efficaces et de délais raisonnables pour demander réparation à l'État (ou, dans le cas où la Partie n'est pas un État, aux autorités compétentes de cette Partie).

50. Les dispositions de l'article 5 n'empêchent pas les Parties de prévoir dans leur droit interne que toute personne ayant subi un dommage résultant d'un fait de corruption commis par un agent public puisse agir contre lui, ainsi que la possibilité pour la Partie en question de poursuivre le remboursement par son agent public de toute perte (y compris, par exemple, les frais d'avocat) dont cet agent est considéré comme responsable. D'ailleurs, la plupart des systèmes juridiques européens prévoient déjà cette possibilité.

Article 6

Faute concurrente

51. L'article 6 de la Convention prévoit que le comportement du demandeur peut avoir une incidence sur son droit à réparation. Bien entendu, lorsque le demandeur n'est pas la victime du dommage, c'est le comportement de celle-ci qui doit être pris en compte.

corruptie waarvoor verschillende verweerders aansprakelijk zijn, de betaling van de volledige schadevergoeding kunnen eisen van een van de verweerders of van het geheel van de verweerders.

Artikel 5

Aansprakelijkheid van de Staat

48. Krachtens artikel 5 moet elke Partij in haar nationaal recht in gepaste procedures voorzien opdat personen die schade hebben geleden die voortvloeit uit een daad van corruptie gepleegd door een openbaar ambtenaar in de uitoefening van zijn ambt schadevergoeding kunnen vragen aan de Staat of, ingeval de Partij geen Staat is, aan de bevoegde autoriteiten van deze Partij. Dit soort van procedure bestaat trouwens reeds in diverse Europese landen.

49. Artikel 5 bepaalt niet welke de grondvoorwaarden van de aansprakelijkheid van de Partij zijn. Het Verdrag laat ieder Partij vrij om in haar nationaal recht de grondvoorwaarden te bepalen onder welke zij aansprakelijk kan worden gesteld. Bijgevolg worden de voorwaarden en de procedures voor de rechtsvorderingen tegen de Staat wegens schade veroorzaakt door corruptie gepleegd door een openbaar ambtenaar in de uitoefening van zijn ambt worden bepaald door het nationaal recht van de betrokken Partij. Niettemin eist artikel 5 van de Partijen dat zij voorzien in « gepaste procedures » opdat de slachtoffers van een daad van corruptie gepleegd door een openbare ambtenaar beschikken over doeltreffende procedures en over redelijke termijnen om van de Staat schadevergoeding te vragen (of ingeval de Partij geen Staat is van de bevoegde autoriteiten van die Partij).

50. Het bepaalde in artikel 5 belet niet dat de Partijen in hun nationaal recht voorzien dat elke persoon die schade heeft geleden welke voortvloeit uit een daad van corruptie gepleegd door een openbaar ambtenaar tegen laatstgenoemde een rechtsvordering kan instellen en dat de betrokken Partij een rechtsvordering kan instellen tegen zijn openbare ambtenaar tot terugbetaling van elk verlies (daaronder begrepen bijvoorbeeld de kosten voor de advocaat) waarvoor de betrokken ambtenaar aansprakelijk wordt geacht. De meeste Europese rechtssystemen voorzien overigens reeds in deze mogelijkheid.

Artikel 6

Samenlopende fout

51. Overeenkomstig artikel 6 van het Verdrag kan het gedrag van de eiser een weerslag hebben op zijn recht op schadevergoeding. Wanneer de eiser niet het slachtoffer van de schade is, moet natuurlijk rekening worden gehouden met het gedrag van laatstgenoemde.

52. Il s'agit par conséquent d'une exception au principe de la réparation intégrale du dommage posé par l'article 3, dès lors que le comportement négligent de la victime pourra entraîner une diminution, voire une suppression, de son indemnisation, en conformité avec le droit interne.

53. Il convient d'observer toutefois que ce comportement doit comporter un caractère fautif, le simple fait non fautif de la victime restant sans effet sur son droit à une réparation.

54. Les juges devront par conséquent porter une appréciation sur le comportement de la victime, afin de déterminer s'il a constitué une véritable faute.

55. De plus, la gravité de la faute de la victime devra être prise en compte au regard de la survenance du dommage et de son aggravation.

56. Il appartiendra au juge de fixer, au regard des circonstances qui ont entouré l'acte de corruption ouvrant droit à réparation, la proportion dans laquelle l'indemnisation devra être réduite, ou même de décider que compte tenu du comportement fautif de la victime, aucune réparation ne doit lui être accordée.

57. À titre d'exemple, l'employeur qui aurait laissé la totale responsabilité de la gestion de sommes importantes à un employé, chargé par ailleurs de négocier certains marchés, sans exercer ou faire exercer aucun contrôle sur les conditions de passation des contrats ni sur la compétence de l'entreprise à laquelle le contrat a été alloué, pourrait se voir reprocher une faute ayant contribué à la survenance du dommage.

58. Si, après avoir appris que son employé avait déjà versé des commissions illicites, l'employeur négligeait de prendre les mesures nécessaires pour éviter le renouvellement des faits, une faute ayant contribué à l'aggravation du dommage financier subi par son entreprise pourrait être opposée à sa demande d'indemnisation.

Article 7

Délais

59. Dans la plupart des juridictions, il est largement admis que la possibilité d'engager une procédure civile en réparation de dommages doit être assujettie à certains délais, de façon que les demandeurs tout comme les défendeurs puissent avoir un certain degré de certitude quant aux chances de succès d'une procédure. Les règles varient d'un pays à l'autre, mais, en général, elles imposent aux demandeurs d'engager

52. Het betreft bijgevolg een uitzondering op het beginsel van de volledige vergoeding van de schade vervat in artikel 3, aangezien het nalatig gedrag van het slachtoffer tot een vermindering en zelfs tot een schrapping van de vergoeding kan leiden overeenkomstig het nationaal recht.

53. Er moet evenwel worden opgemerkt dat voornoemd gedrag foutief moet zijn en dat het louter niet-foutieve gedrag van het slachtoffer geen gevolgen heeft voor zijn recht op schadevergoeding.

54. De rechters moeten derhalve het gedrag van het slachtoffer beoordelen teneinde te bepalen of het een werkelijke fout uitmaakt.

55. Bovendien moet met de ernst van de fout van het slachtoffer rekening worden gehouden wat zijn bijdrage tot het ontstaan en de verergering van de schade betreft.

56. Het is aan de rechter om, in het licht van de omstandigheden waarin de daad van corruptie werd gepleegd die het recht op schadevergoeding doet ontstaan, te bepalen in hoeverre de vergoeding moet worden beperkt, dan wel te beslissen dat, gelet op het foutief gedrag van het slachtoffer, hem geen schadevergoeding wordt toegekend.

57. De werkgever die de volledige verantwoordelijkheid voor het beheer van belangrijke geldsommen heeft overgelaten aan een werknemer, die ook is belast met het onderhandelen over bepaalde contracten, zonder enig toezicht uit te oefenen of te laten uitoefenen op de voorwaarden waaronder de contracten worden toegewezen of op de deskundigheid van het bedrijf waaraan het contract wordt toegewezen, zou een fout kunnen worden verweten die heeft bijgedragen tot het ontstaan van de schade.

58. Indien de werkgever, nadat hij heeft ontdekt dat zijn werknemer reeds steekpenningen had betaald, heeft nagelaten de vereiste maatregelen te nemen om de herhaling van de feiten te vermijden, zou tegen zijn schadevergoedingseis een fout kunnen worden aangevoerd die heeft bijgedragen aan de verergering van de financiële schade geleden door zijn onderneming.

Artikel 7

Termijnen

59. In de meeste jurisdicties wordt algemeen aanvaard dat de mogelijkheid om een burgerlijke procedure tot schadevergoeding te starten moet worden onderworpen aan bepaalde termijnen, opdat zowel de eiser als de verweerder in bepaalde mate zekerheid hebben over de kans op slagen van een procedure. De regels verschillen van land tot land, maar over het algemeen verplichten zij de eiser ertoe de procedure te

la procédure dans un délai déterminé après avoir eu connaissance soit de l'acte qui donne lieu à la demande soit du dommage. La plupart des pays prescrivent aussi un délai plus long après l'expiration duquel l'action ne peut plus être engagée, quelle que soit la date à laquelle le demandeur a eu connaissance de l'acte.

60. L'article 7 de la Convention applique ces principes généraux aux demandes de réparation consécutives à des faits de corruption. Reconnaissant que les différentes législations fixent des délais différents, lesquels varient parfois suivant les cas, l'article ne prescrit pas un délai fixe applicable aux affaires de corruption. Lorsque le demandeur a eu connaissance ou aurait dû raisonnablement avoir connaissance du dommage ou de l'acte de corruption, et de l'identité de la personne responsable, il est nécessaire de donner au demandeur au moins un délai de trois ans pour entamer une action en justice, en raison de la nature de la corruption et de la difficulté de sa détection et des investigations nécessaires à l'obtention d'informations pour fonder la demande. Cette disposition permet aux Parties de prévoir dans leur droit interne que le délai commence à courir à compter de la connaissance soit du fait de corruption soit du dommage causé par ce fait. Les États peuvent aussi prévoir que le délai commence à courir à partir de la date à laquelle la victime prend connaissance et du dommage et de l'acte de corruption. Quelle que soit la formule choisie, la connaissance de l'identité de la personne responsable est un impératif en matière d'action civile. Des questions d'équilibre et d'équité (par exemple le défendeur peut ne pas avoir accès aux preuves après un grand nombre d'années) conduisent à considérer que l'interdiction absolue d'engager une procédure ne doit pas intervenir dans les dix années qui suivent l'acte de corruption. Les dispositions du paragraphe 1 de l'article 7 sont libellées dans ce sens.

61. Les modalités de suspension ou d'interruption des délais sont aussi différentes d'un pays à l'autre et sont étroitement liées à d'autres aspects des procédures nationales dans le domaine de l'administration de la justice civile. Il n'est ni nécessaire ni souhaitable d'exiger une approche commune pour les affaires de corruption et le paragraphe 2 de l'article 7 en dispose ainsi. L'expression «s'il y a lieu» vise à reconnaître que les différents États ont des règles différentes pour ce qui est des délais, ceux-ci étant ou non susceptibles de suspension ou d'interruption.

62. De plus, il faut noter qu'en cas de commission de plusieurs actes de corruption, les parties sont libres de déterminer celui qui fait courir les délais, ce qui revêt une importance particulière pour le délai de prescription.

starten binnen een bepaalde termijn nadat hij kennis heeft gekregen van de daad die aanleiding gaf tot de vordering of van de schade. De meeste landen voorzien ook in een langere termijn na het verstrijken waarvan de vordering niet meer kan worden ingesteld, ongeacht de datum waarop de eiser kennis heeft gekregen van de daad.

60. Artikel 7 van het Verdrag past deze algemene beginselen toe op de vorderingen tot schadevergoeding die voortvloeien uit daden van corruptie. Erkennend dat de diverse wetgevingen verschillende termijnen bepalen die soms variëren naar gelang van het geval, voorziet het artikel niet in een vaste termijn die geldt voor corruptiezaken. Wanneer de eiser kennis heeft gekregen of redelijkerwijs kennis had moeten hebben van de schade of van de daad van corruptie, alsmede van de identiteit van de aansprakelijke persoon, moet hij over een termijn van ten minste drie jaar beschikken om een rechtsvordering in te stellen, omwille van de aard van de corruptie, van de moeilijkheid van de ontdekking ervan en van de opsporingen die vereist zijn om de gegevens te verzamelen waarop de vordering kan worden gegrond. Deze bepaling staat de Partijen toe in hun nationaal recht te voorzien dat de termijn begint te lopen te rekenen van het tijdstip waarop de eiser kennis heeft gekregen ofwel van de corruptie ofwel van de daardoor berokkende schade. De Staten kunnen ook bepalen dat de termijn begint te lopen vanaf het tijdstip waarop het slachtoffer kennis krijgt én van de schade én van de daad van corruptie. Welke ook de gekozen formule is, voor een burgerlijke rechtsvordering moet de identiteit van de aansprakelijke persoon hoe dan ook bekend zijn. Redenen van evenwicht en billijkheid (het is bijvoorbeeld mogelijk dat de verdediging pas na verloop van vele jaren toegang krijgt tot de bewijsstukken) leiden tot de conclusie dat een absoluut verbod om een procedure te starten niet mag tussenkomen vóór het verstrijken van een termijn van tien jaar na de daad van corruptie. De bepalingen van artikel 7, paragraaf 1, zijn in die zin opgesteld.

61. De regels omtrent de schorsing of de stuiting van de termijnen verschillen eveneens van land tot land en hangen nauw samen met andere aspecten van de nationale procedures inzake burgerlijke rechtsbedeling. Het is niet noodzakelijk of wenselijk een gemeenschappelijke aanpak voor corruptiezaken te eisen, en artikel 7, paragraaf 2, bevat een bepaling in die zin. De uitdrukking «als daar reden toe is» strekt ertoe te erkennen dat de diverse Staten uiteenlopende regels hebben wat betreft de termijnen, die al dan niet kunnen worden geschorst of gestuit.

62. Bovendien moet worden genoteerd, dat ingeval verscheidene daden van corruptie worden gepleegd de Partijen vrij kunnen bepalen welke daad de termijnen doet ingaan, hetgeen bijzonder belangrijk is voor de verjaringstermijn.

Article 8

Validité des contrats

63. Le paragraphe 1 de cet article prévoit que tout contrat ou toute clause d'un contrat dont l'objet est un acte de corruption est entaché de nullité. En effet, dans la plupart des pays européens, les contrats dont la cause est illicite sont nuls.

64. L'application du droit civil dans la lutte contre la corruption se trouve renforcée par le paragraphe 2, qui prévoit un recours supplémentaire pour ceux qui ont subi un préjudice du fait d'un acte de corruption. Nonobstant le droit d'engager des poursuites en indemnisation du dommage, toute partie qui, du fait d'un acte de corruption, a été trompée lorsqu'elle a conclu un contrat a le droit de saisir un tribunal pour lui demander d'annuler le contrat. Si les parties trompées le souhaitent, elles peuvent continuer d'appliquer le contrat. Il est clairement indiqué que seuls les contractants peuvent demander l'annulation d'un contrat. Il appartient au tribunal de décider du sort du contrat, eu égard à toutes les circonstances de l'affaire.

65. Il faut noter que, selon le texte de cette disposition, les Parties ne sont pas obligées de prévoir un droit pour les tiers au contrat de demander son annulation. Il va de soi que rien n'empêche les Parties qui le souhaitent d'aller au delà de la lettre de cette disposition en reconnaissant aussi le droit à toute personne intéressée de demander l'annulation du contrat. En tout état de cause, les personnes ayant un intérêt légitime peuvent, sur la base d'autres dispositions de cette Convention (par exemple les articles 3 et 4), entamer une action pour la compensation du dommage résultant d'un acte de corruption.

Article 9

Protection des employés

66. Cet article fait peser l'obligation sur chaque Partie de prendre toutes les mesures nécessaires pour protéger contre toute sanction injustifiée les employés qui, de bonne foi et sur la base de soupçons raisonnables, dénoncent des actes et pratiques de corruption.

67. En ce qui concerne les mesures de protection à prendre conformément à l'article 9, le droit des Parties pourrait, par exemple, prévoir qu'un employeur peut être condamné au paiement de dommages-intérêts à son employé victime de sanctions injustifiées.

Artikel 8

Geldigheid van overeenkomsten

63. Paragraaf 1 van dit artikel bepaalt dat elke overeenkomst of elk beding van een overeenkomst waarvan het voorwerp een daad van corruptie is nietig is. In de meeste Europese landen zijn overeenkomsten waarvan de oorzaak ongeoorloofd is inderdaad nietig.

64. De toepassing van het burgerlijk recht bij de bestrijding van omkoping wordt versterkt door middel van paragraaf 2 dat voorziet in een bijkomende rechtsmiddel voor personen die schade hebben geleden door een daad van corruptie. Onverminderd het recht een vordering tot schadevergoeding in te stellen, mag elke partij die wegens corruptie misleid is toen zij een contract afsloot de rechtbank vatten om de nietigverklaring ervan te vragen. Indien de misleide partijen zulks wensen, kunnen zij het contract blijven toepassen. Er werd duidelijk bepaald dat enkel de contractanten de nietigheid van een contract kunnen vragen. De rechtbank moet over het lot van het contract oordelen met inachtneming van alle omstandigheden van de zaak.

65. Er moet worden genoteerd dat de Partijen krachtens de tekst van deze bepaling niet verplicht zijn te voorzien in het recht voor derden om de nietigverklaring van het contract te vragen. Het spreekt vanzelf dat Partijen die zulks wensen vrij zijn om verder te gaan dan de letter van deze bepaling door aan alle andere belanghebbenden ook het recht toe te kennen om de nietigverklaring van de overeenkomst te vragen. Personen met een wettig belang kunnen in elk geval op grond van andere bepalingen van dit Verdrag (bijvoorbeeld de artikelen 3 en 4) een vordering instellen tot vergoeding van de schade voortvloeiend uit een daad van corruptie.

Artikel 9

Bescherming van werknemers

66. Krachtens dit artikel is elke Partij verplicht alle noodzakelijke maatregelen te treffen om werknemers die te goeder trouw en op grond van redelijke vermoedens daden van daden of praktijken van corruptie hebben aangegeven bij de verantwoordelijke personen of autoriteiten te beschermen tegen elke ongerechtvaardigde sanctie.

67. Wat betreft de beschermingsmaatregelen die overeenkomstig artikel 9 moeten worden getroffen, zou in het recht van de Partijen bijvoorbeeld kunnen worden bepaald dat een werkgever kan worden veroordeeld tot het betalen van schadevergoeding aan de werknemer die het slachtoffer is van onverantwoorde sancties.

68. En effet, les affaires de corruption sont difficiles à détecter et à instruire et les employés ou les collègues (du secteur public ou privé) des personnes impliquées sont souvent les premiers à découvrir ou à suspecter quelque chose d'anormal.

69. «La protection adéquate contre toute sanction injustifiée» implique qu'en vertu de cette Convention, toute sanction contre des employés fondée sur le fait qu'ils ont rapporté un acte de corruption aux personnes ou autorités compétentes pour recevoir les informations concernant un tel acte, ne trouvera pas de justification. En effet, le fait de rapporter des faits de corruption ne devrait pas être considéré en soi comme une violation du devoir de confidentialité. Ces sanctions injustifiées peuvent inclure, par exemple, le licenciement ou le changement d'affectation ainsi que toute autre mesure qui porte préjudice à l'évolution de la carrière de l'employé.

70. Il faut bien préciser que si personne ne peut empêcher les employeurs de prendre toute mesure nécessaire à l'encontre de leurs employés conformément aux dispositions du droit du travail, par exemple, applicables en l'occurrence, les employeurs ne doivent pas infliger des sanctions injustifiées à des employés uniquement sous le prétexte que ces derniers ont fait part de leurs soupçons à la personne ou à l'autorité responsable.

71. La protection appropriée que les Parties sont tenues de leur assurer doit donc inciter les employés à faire part de leurs soupçons à la personne ou à l'autorité responsable. De fait, dans nombre de cas, les personnes qui ont des informations sur des activités de corruption ne les communiquent pas, essentiellement par crainte d'éventuelles conséquences négatives.

72. La protection prévue couvre seulement les cas où les employés ont des bonnes raisons de croire que leurs soupçons sont fondés et en font part de bonne foi. Autrement dit, cette protection ne s'applique qu'aux personnes qui agissent de façon sincère et non à celle qui le font par malveillance.

Article 10

Établissement du bilan et vérification des comptes

73. L'article 10 reconnaît que les législations nationales sur l'établissement des bilans et la vérification des comptes sont des outils importants pour mettre en évidence et combattre la corruption. Des règles strictes dans ce domaine peuvent contribuer à empêcher et à déceler des irrégularités comptables, comme des transactions et des engagements mal identifiés, la comptabilisation de dépenses inexistantes, les faux documents et les comptes occultes.

68. Corruptie kan immers moeilijk worden opgespoord en onderzocht, en de werknemers of collega's (uit de overheidssector of privésector) van de betrokkenen zijn vaak de eersten die iets abnormaals ontdekken of vermoeden.

69. «Adequate bescherming tegen elke ongerechtvaardigde sanctie» betekent dat krachtens dit verdrag elke sancties ten aanzien van werknemers op grond van het feit dat zij een daad van corruptie hebben aangegeven bij de personen of autoriteiten bevoegd voor het ontvangen van inlichtingen over dergelijke daad krachtens dit Verdrag niet gerechtvaardigd zijn. Het feit corruptiepraktijken aan te geven zou op zich immers niet mogen worden beschouwd als een schending van de vertrouwelijkheidsplicht. Ongerechtvaardigde sancties zijn onder meer ontslag of overplaatsing, alsmede alle andere maatregelen die het carrièreverloop van de werknemer schaden.

70. Er moet worden beklemtoond dat hoewel niemand werkgevers kan verhinderen om elke gepaste maatregel te treffen ten aanzien van hun werknemers overeenkomstig de relevante bepalingen die van toepassing zijn op het geval, bijvoorbeeld het arbeidsrecht, de werkgevers geen ongerechtvaardigde sancties mogen opleggen aan werknemers louter omdat deze hun vermoedens hebben meegedeeld aan de verantwoordelijke persoon of autoriteit.

71. De gepaste bescherming die de Partijen aan werknemers moeten bieden, moet hen dus ertoe aanzetten hun vermoedens aan de verantwoordelijke persoon of autoriteit mee te delen. In vele gevallen doen personen die over gegevens beschikken betreffende corruptiepraktijken immers geen aangifte, voornamelijk uit angst voor mogelijke negatieve gevolgen.

72. De voorziene bescherming heeft enkel betrekking op gevallen waarin werknemers goede redenen hebben om te geloven dat hun vermoedens gegrond zijn en ze ter goede trouw meedelen. Met andere woorden, deze bescherming is enkel van toepassing op personen die eerlijk handelen en niet op personen die het doen met kwaad opzet.

Artikel 10

Opmaken van de balans en controle van de rekeningen

73. Artikel 10 erkent dat de nationale wetten betreffende het opmaken van de balans en de controle van de rekeningen belangrijke hulpmiddelen vormen om corruptie aan het licht te brengen en te bestrijden. Strikte regels terzake kunnen bijdragen tot het voorkomen en opsporen van boekhoudkundige onregelmatigheden zoals ontoereikend geïdentificeerde transacties en verbintenissen, de boeking van onbestaande uitgaven, valse documenten en geheime rekeningen.

74. L'article 10 s'inspire de la Quatrième directive du Conseil concernant les comptes annuels de certaines formes de sociétés (78/660/CEE, article 2, paragraphe 3), la Septième directive du Conseil concernant les comptes consolidés (83/349/CEE, article 16, paragraphe 3) et la Huitième directive du Conseil concernant l'agrément des personnes chargées du contrôle légal des documents comptables (84/253/CEE, article 1, paragraphe 1, alinéa *a*). Cet article vise à assurer des procédures efficaces sans préciser de règles juridiques.

75. Le paragraphe 1 a trait aux comptes annuels des sociétés, qui comprennent le bilan et toute autre déclaration financière, les comptes d'exploitation et de résultats et leurs annexes. Afin de rendre plus efficace la lutte contre la corruption, les comptes annuels doivent donner une image fidèle de tous les aspects de la situation financière des sociétés.

76. Le paragraphe 2 souligne le rôle central des commissaires aux comptes dans la lutte contre la corruption. Dans les comptes annuels, le bilan donne la liste des éléments de l'actif et du passif à une date donnée. Cette disposition s'applique aux audits externes aussi bien qu'aux contrôles internes des sociétés.

Article 11

Obtention des preuves

77. La corruption est, de par sa nature, dissimulée et les demandeurs peuvent rencontrer de grosses difficultés pour obtenir les preuves nécessaires pour étayer leur action. Différents moyens peuvent être utilisés pour résoudre cette difficulté. Par exemple, certains systèmes juridiques prévoient la saisine d'un tribunal en vue d'une procédure en production de documents, alors que dans d'autres systèmes le juge peut désigner une personne particulière pour obtenir les informations requises.

78. Cet article n'exige pas des Parties qu'elles adoptent une procédure spécifique pour l'obtention des preuves. Il ne contient en particulier aucune obligation pour les Parties de prévoir un renversement de la charge de la preuve dans les procédures civiles relatives aux affaires de corruption. Il vise à encourager les Parties contractantes qui n'ont pas de procédures efficaces pour l'obtention de preuves à adopter de telles procédures, en particulier, pour les affaires de corruption.

79. Il convient aussi de noter que l'objectif de la procédure visée à l'article 11 de la Convention doit être essentiellement l'acquisition de preuves écrites

74. Artikel 10 is geïnspireerd door de Vierde richtlijn van de Raad betreffende de jaarrekening van bepaalde vennootschapsvormen (78/660/EEG, artikel 2, paragraaf 3), op de Zevende richtlijn betreffende de geconsolideerde jaarrekening (83/349/EEG, artikel 16, paragraaf 3) en op de Achtste richtlijn van de Raad inzake de toelating van personen, belast met de wettelijke controle van boekhoudbescheiden (84/253/EEG, artikel 1, paragraaf 1, sub *a*). Dit artikel beoogt te voorzien in doeltreffende procedures zonder nadere omschrijving van juridische voorschriften.

75. Paragraaf 1 betreft de jaarrekeningen van vennootschappen die bestaan uit de balans en alle andere financiële verklaringen, de winst- en verliesrekening en de bijlagen. Met het oog op een meer doeltreffende bestrijding van corruptie moeten de jaarrekeningen een getrouw beeld geven van alle aspecten van de financiële toestand van vennootschappen.

76. Paragraaf 2 onderstreept de centrale rol van de commissarissen belast met het nazicht van de rekeningen in de strijd tegen corruptie. Als deel van de jaarrekeningen geeft de balans een overzicht van de elementen van het actief en het passief op een bepaalde datum. Deze bepaling geldt zowel voor externe audits als voor interne controles van vennootschappen.

Artikel 11

Bewijsgaring

77. Corruptie is van nature verborgen en de eisers kunnen bijgevolg grote moeilijkheden ondervinden om de nodige bewijzen te verzamelen ter staving van hun vordering. Om dat probleem op te lossen kunnen verschillende middelen worden aangewend. In bepaalde rechtsstelsels kan bijvoorbeeld een zaak bij de rechtbank aanhangig worden gemaakt om de overlegging van stukken te vorderen, terwijl in andere rechtsstelsels de rechter een specifiek persoon kan aanwijzen om de nodige gegevens te verzamelen.

78. Dit artikel verplicht de Partijen er niet toe te voorzien in een bijzondere procedure voor de vergaring van bewijs. In het bijzonder bevat het artikel voor de Partijen geen enkele verplichting om te voorzien in de omkering van de bewijslast in burgerlijke procedures die betrekking hebben op corruptiezaken. Het strekt ertoe de Partijen die niet beschikken over efficiënte procedures voor bewijsgaring aan te moedigen om in dergelijke procedures te voorzien, inzonderheid voor corruptiezaken.

79. Tevens moet worden opgemerkt dat de in artikel 11 van het Verdrag bedoelde procedure hoofdzakelijk erop gericht moet zijn schriftelijke bewijs-

dans le cadre d'une action civile intéressant des faits de corruption. En particulier, grâce à l'utilisation des documents indiqués à l'article 10, les victimes de la corruption pourraient être en meilleure position pour prouver qu'un acte de corruption a eu lieu.

Article 12

Mesures conservatoires

80. Dans la plupart des pays européens (comme non européens), les demandeurs ont pu se rendre compte que leur tentative d'obtenir des dommages-intérêts par la voie d'une procédure civile peut être contrecarrée par des débiteurs peu scrupuleux qui dissimulent ou dispersent leurs actifs avant que le jugement ne soit rendu. Ce problème est particulièrement aigu lorsque des procédures doivent être menées à l'étranger.

81. L'article demande donc aux Parties qu'elles permettent aux particuliers de saisir les tribunaux afin qu'ils prennent les mesures conservatoires requises pour préserver les droits et intérêts (par exemple, la conservation ou la garde d'une propriété pendant la procédure civile) soit du demandeur, soit du défendeur. Il s'agit de préserver la situation des parties en attendant que justice soit rendue dans l'affaire en question. Il appartient aux Parties de décider de la manière d'atteindre cet objectif. Elles pourraient prévoir la possibilité d'adopter des mesures conservatoires avant que la procédure soit formellement entamée, au début ou pendant le déroulement de celle-ci ou, enfin, en combinant ces possibilités.

82. De fait, dans les affaires civiles, (y compris les affaires de corruption), il est très souvent nécessaire de préserver les biens qui font l'objet de la procédure civile (ou tout autre bien appartenant aux défendeurs) tant que le jugement final n'est pas rendu.

83. Les mesures visées dans l'article en question ont essentiellement les objectifs suivants :

(a) prendre les dispositions préliminaires qui s'imposent pour assurer la préservation des actifs nécessaires à l'exécution du jugement final; et

(b) maintenir le statu quo en attendant la résolution des questions en suspens.

84. Dans les deux cas, ces mesures sont destinées à assurer un moyen efficace visant à éviter que les objectifs du système de justice civile ne soient mis en échec.

stukken te verzamelen in het kader van een burgerlijke rechtsvordering betreffende feiten van corruptie. In het bijzonder zouden de slachtoffers van corruptie dank zij het gebruik van de documenten bedoeld in artikel 10 beter gewapend kunnen zijn om te bewijzen dat een daad van corruptie heeft plaatsgevonden.

Artikel 12

Bewarende maatregelen

80. In de meeste Europese (zowel als de niet-Europese) landen hebben de eisers moeten vaststellen dat hun poging om via een burgerlijke rechtsvordering schadevergoeding te verkrijgen kan worden gedwarsboord door weinig scrupuleuze schuldenaars die hun activa verbergen of verspreiden vóór het vonnis wordt gewezen. Dit probleem is bijzonder ernstig in geval procedures in het buitenland moeten worden gevoerd.

81. Op grond van dit artikel moeten de Partijen aan particulieren de mogelijkheid bieden de rechtbanken te vatten opdat deze de vereiste bewarende maatregelen nemen ter vrijwaring van de rechten en belangen van de eiser of van de verweerder (bijvoorbeeld de bewaring of de bewaking van een eigendom gedurende de burgerlijke procedure). Het is de bedoeling de toestand van de partijen te bewaren in afwachting dat er recht wordt gesproken in de betrokken zaak. De Partijen moeten beslissen hoe die doelstelling wordt bereikt. Zij zouden kunnen voorzien in de mogelijkheid om bewarende maatregelen te nemen alvorens de procedure formeel wordt gestart, bij de aanvang of in de loop ervan, dan wel voorzien in een combinatie van deze mogelijkheden.

82. In burgerlijke zaken (daaronder begrepen de corruptiezaken) is het vaak noodzakelijk dat de goederen waarop de burgerlijke procedure betrekking heeft (of elk ander goed van de verweerders) worden bewaard zolang het definitief vonnis niet is geveld.

83. De in dit artikel bedoelde maatregelen streven hoofdzakelijk de volgende doelstellingen na :

(a) voorlopige maatregelen treffen die vereist zijn om de activa te bewaren die nodig zijn voor de tenuitvoerlegging van het definitief vonnis; en

(b) de status-quo handhaven tot de hangende kwesties zijn opgelost.

84. In beide gevallen zijn deze maatregelen bedoeld als een doeltreffend middel om te vermijden dat de doelstellingen van het burgerlijk rechtstelsel worden gedwarsboord.

CHAPITRE II

Coopération internationale et suivi de la mise en œuvre

Article 13

Coopération internationale

85. Dans les Principes directeurs pour la lutte contre la corruption (Principe 20) figure l'engagement de développer la coopération internationale la plus large possible dans tous les domaines de la lutte contre la corruption.

86. Lorsqu'il s'agit d'affaires de corruption présentant un caractère international, plusieurs problèmes peuvent se poser, en raison notamment des incertitudes quant au droit applicable, des difficultés soulevées par la nécessité d'obtenir des preuves, ainsi que par la reconnaissance et l'exécution des jugements étrangers.

87. En particulier, la corruption est devenue une pratique de plus en plus courante dans les transactions commerciales internationales. Par exemple, il est possible qu'une entreprise d'un pays A constate qu'elle a perdu un contrat en faveur d'une entreprise d'un pays B parce qu'une commission occulte a été versée à une entreprise d'un pays C ou à un agent public de ce pays. Dans un tel cas de figure, l'entreprise du pays A éprouvera des difficultés pour obtenir réparation. Ces difficultés peuvent tenir, par exemple, à la nécessité de transmission à l'étranger des actes judiciaires et extrajudiciaires, de déterminer la juridiction à saisir pour obtenir satisfaction, aux incertitudes quant au droit applicable lorsque plusieurs options différentes sont concevables, à l'obligation pour l'entreprise d'avancer une garantie pour les frais judiciaires si les poursuites sont engagées devant un tribunal étranger et à la difficulté d'obtenir l'exécution d'un jugement dans un pays étranger.

88. Cependant, la Convention ne traite délibérément pas de ces questions. De fait, l'article 13 exige des Parties qu'elles coopèrent, lorsque cela est possible, conformément aux instruments juridiques internationaux existants et applicables dans ces domaines, comme les Conventions de Bruxelles et de Lugano concernant la compétence judiciaire et l'exécution des jugements en matière civile et commerciale en date, respectivement, de 1968 et 1988, la Convention de La Haye de 1965 relative à la signification et la notification à l'étranger des actes judiciaires et extrajudiciaires en matière civile ou commerciale, la Convention de La Haye de 1970 sur l'obtention de preuves à l'étranger en matière civile et commerciale, les Conventions de La Haye sur la procédure civile de 1954 et 1980.

HOOFDSTUK II

Internationale samenwerking en voortgangscontrole van de tenuitvoerlegging

Artikel 13

Internationale samenwerking

85. In de Grondbeginselen voor de strijd tegen corruptie (Beginsel 20) is de verbintenis opgenomen op alle gebieden van de corruptiebestrijding een zo ruim mogelijke internationale samenwerking tot stand te brengen.

86. Ingeval corruptiezaken internationale elementen vertonen, kunnen diverse problemen rijzen, inzonderheid omwille van de onzekerheid over het toepasselijke recht, van de moeilijkheden met betrekking tot bewijsgaring, alsmede deze met betrekking tot de erkenning en de tenuitvoerlegging van buitenlandse vonnissen.

87. Corruptie is een verschijnsel dat zich steeds vaker voordoet in internationale handelstransacties. Zo bijvoorbeeld is het mogelijk dat een bedrijf van land A vaststelt dat het een contract heeft verloren ten voordele van een bedrijf van land B omdat aan een bedrijf van land C of aan een openbaar ambtenaar van dat land steekpenningen zijn betaald. In dat geval zal het bedrijf van land A moeilijkheden ondervinden om schadevergoeding te bekomen. Die moeilijkheden kunnen bijvoorbeeld betrekking hebben op de noodzakelijkheid om gerechtelijke en buitengerechtelijke akten naar het buitenland te zenden, om het gerecht te bepalen waarbij de zaak aanhangig moet worden gemaakt om voldoening te krijgen, op de onzekerheden over het toepasselijke recht wanneer verschillende opties denkbaar zijn, op de verplichting van de onderneming om een waarborg voor gerechtskosten voor te schieten ingeval vervolging wordt ingesteld bij een rechtbank in het buitenland en op de moeilijkheid om de tenuitvoerlegging te bekomen van een vonnis in het buitenland.

88. In het Verdrag worden deze vraagstukken echter bewust niet behandeld. Op grond van artikel 13 moeten de Partijen, wanneer zulks mogelijk is, op internationaal niveau samenwerken overeenkomstig de terzake bestaande en toepasselijke internationale juridische instrumenten, zoals de Verdragen van Brussel en van Lugano betreffende de rechterlijke bevoegdheid en de tenuitvoerlegging van beslissingen in burgerlijke en handelszaken van respectievelijk 1968 en 1988, het Verdrag van Den Haag van 1965 inzake de betekening en de kennisgeving in het buitenland van gerechtelijke en buitengerechtelijke stukken in burgerlijke zaken en in handelszaken, het Verdrag van Den Haag van 1970 inzake de verkrijging van bewijzen in het buitenland in burgerlijke zaken en in handelszaken, de Verdragen van Den Haag betreffende de burgerlijke rechtsvoordring van 1954 en 1980.

89. Ces Conventions, comme celles en cours de négociation dans diverses enceintes internationales (notamment la Conférence de La Haye sur le droit international privé), constituent un *corpus juris* suffisamment pertinent qui pourrait et devrait être applicable aussi dans les affaires de corruption comportant des aspects internationaux. Les Parties à cette Convention qui ne sont pas encore Parties à ces instruments internationaux sont invitées à envisager, lorsque cela est possible, d'y adhérer, afin d'être en mesure de se conformer aux dispositions de l'article 13 de la Convention.

90. Cependant, même si les rédacteurs n'ont pas jugé nécessaire d'inclure des dispositions concernant les problèmes spécifiques de coopération internationale dans les affaires de corruption, la coopération exigée par l'article 13 de la Convention doit néanmoins être efficace. De fait, il appartiendra au GRECO de suivre la mise en œuvre par les Parties de cette disposition de façon adaptée et efficace.

91. De plus, les rédacteurs de la Convention considèrent que les Parties à celle-ci n'ayant ni signé ni ratifié les Conventions traitant des sujets visés par cette disposition devraient s'efforcer de s'accorder un niveau équivalent d'entraide judiciaire dans les domaines couverts par la présente Convention, même si cette dernière ne contient pas des obligations juridiques en ce sens.

Article 14

Suivi

92. La mise en œuvre de la Convention sera suivie par le «Groupe d'États contre la corruption — GRECO». L'établissement d'un mécanisme efficace et adapté pour suivre la mise en œuvre des instruments juridiques internationaux contre la corruption a été considéré, dès le départ, comme indispensable à l'efficacité et à la crédibilité de l'initiative du Conseil de l'Europe dans ce domaine (voir, entre autres, les résolutions adoptées aux 19e et 21e Conférences des ministres européens de la Justice, le mandat du Groupe multidisciplinaire sur la corruption, le Programme d'action contre la corruption, la Déclaration finale et le Plan d'action du deuxième Sommet des Chefs d'État et de gouvernement). Dans la Résolution (98)7, adoptée à sa 102e session (5 mai 1998), le Comité des ministres a autorisé l'établissement d'un organe de contrôle, le GRECO, aux termes d'un accord partiel et élargi relevant de la Résolution statutaire (93) 28 (complétée par la Résolution (96) 36). Les États membres et les États non membres ayant participé à l'élaboration de l'Accord ont été invités à faire part de leur intention de participer au GRECO, qui commencera de fonctionner le premier

89. Deze Verdragen evenals de verdragen waarover thans in verschillende internationale instellingen wordt onderhandeld (inzonderheid de Haagse Conferentie inzake het internationaal privaatrecht) vormen een *corpus juris* dat voldoende relevant is en dat tevens op corruptiezaken met internationale aspecten zou kunnen en moeten worden toegepast. De Partijen bij dit Verdrag die nog geen Partij zijn bij deze internationale akten worden uitgenodigd om, wanneer zulks mogelijk is, toetreding daartoe in overweging te nemen teneinde in staat te zijn zich te conformeren aan de bepalingen van artikel 13 van het Verdrag.

90. Hoewel de stellers het niet noodzakelijk hebben geacht te voorzien in bepalingen betreffende de specifieke problemen met betrekking tot internationale samenwerking in corruptiezaken, moet de samenwerking vereist op grond van artikel 13 van het Verdrag toch doeltreffend zijn. De GRECO zal erop toezien dat de Partijen deze bepaling op gepaste en doeltreffende wijze ten uitvoer leggen.

91. De stellers van het Verdrag zijn bovendien van oordeel dat de Partijen bij dit Verdrag die de Verdragen betreffende de in deze bepaling bedoelde aangelegenheden niet hebben ondertekend of bekrachtigd zich moeten inspannen om elkaar een gelijkwaardig niveau van wederzijdse rechtshulp te bieden met betrekking tot de aangelegenheden bedoeld in dit Verdrag, zelfs indien hierin geen juridische verplichtingen in die zin zijn opgenomen.

Artikel 14

Voortgangscntrole

92. De «Groep van Staten tegen corruptie — GRECO» zal toezicht uit oefenen op de tenuitvoerlegging van het Verdrag. Van bij het begin is het instellen van een doeltreffend en gepast mechanisme van toezicht op de tenuitvoerlegging van internationale juridische instrumenten tegen corruptie beschouwd als een noodzaak voor de doeltreffendheid en de geloofwaardigheid van het initiatief van de Raad van Europa op dit gebied (zie onder meer de resoluties aangenomen tijdens de 19e en 21e Conferentie van Europese ministers van Justitie, het mandaat van de Multidisciplinaire groep inzake corruptie, het Actieplan tegen corruptie, de Slotverklaring en het Actieplan van de tweede Topconferentie van Staats- en Regeringsleiders). In Resolutie (98)7, aangenomen tijdens de 102e vergadering (5 mei 1998), heeft het Comité van ministers ingestemd met de oprichting van een controleorgaan, genaamd GRECO, in de vorm van een gedeeltelijk en uitgebreid akkoord onder de statutaire Resolutie (93) 28 (aangevuld door Resolutie (96)36). De lidstaten en de andere Staten die bij de uitwerking van het akkoord betrokken waren, werden uitgenodigd om hun voornemen te kennen te geven

jour du mois suivant la date à laquelle la quatorzième notification d'un État membre sera reçue par le Secrétaire Général du Conseil de l'Europe. En conséquence, le 1er mai 1999, la Belgique, la Bulgarie, Chypre, l'Estonie, la Finlande, la France, l'Allemagne, la Grèce, l'Islande, l'Irlande, la Lituanie, le Luxembourg, la Roumanie, la Slovaquie, la Slovénie, l'Espagne, et la Suède, rejoints le 19 mai 1999 par la Pologne ont adopté la Résolution (99) 5 établissant le GRECO et contenant son Statut.

93. Le GRECO suivra la mise en œuvre de cette Convention conformément à son statut, annexé à la Résolution (99) 5. Son objectif est d'améliorer la capacité de ses membres à lutter contre la corruption en suivant, dans le cadre d'un processus dynamique d'évaluation mutuelle et de pressions par les pairs, le respect de leurs engagements dans ce domaine (article 11 des statuts). Les fonctions, la composition, le mode de fonctionnement et les procédures du GRECO sont définis dans son Statut.

94. Si une Partie est déjà membre du GRECO lorsqu'elle ratifie la Convention, le suivi effectué par le GRECO sera élargi pour couvrir la mise en œuvre de la présente Convention. Si, lorsqu'elle ratifie la Convention, une Partie n'est pas membre du GRECO, les dispositions de l'article 14, conjuguées à celles des paragraphes 3 et 4 de l'article 15 ou du paragraphe 2 de l'article 16, entraînent sa participation obligatoire et automatique au GRECO. Cela implique donc l'obligation d'accepter d'être contrôlé conformément aux procédures détaillées prévues dans les statuts du GRECO à compter de la date à laquelle la Convention entre en vigueur à l'égard de cette Partie.

CHAPITRE III

Clauses finales

95. À quelques exceptions près, les dispositions de cette section sont, pour l'essentiel, tirées du «Modèle de clauses finales des conventions et accords conclus au sein du Conseil de l'Europe» approuvé par le Comité des ministres du Conseil de l'Europe lors de la 315e réunion des Délégués des ministres en février 1980. Si la plupart de ces articles n'appellent aucun commentaire particulier, les points ci-après exigent quelques explications.

96. Le paragraphe 1 de l'article 15 a été rédigé sur la base de plusieurs précédents figurant dans d'autres conventions élaborées dans le cadre du Conseil de l'Europe, qui prévoient la possibilité de signature,

om lid te worden van de GRECO, waarvan de werkzaamheden zouden beginnen de eerste dag van de maand na de datum waarop de veertiende kennisgeving van een Lidstaat door de Secretaris-generaal van de Raad van Europa is ontvangen. Op 1 mei 1999 hebben België, Bulgarije, Cyprus, Estland, Finland, Frankrijk, Duitsland, Griekenland, IJsland, Ierland, Litouwen, Luxemburg, Roemenië, Slowakije, Slovenië, Spanje, Zweden, op 19 mei 1999 vervoegd door Polen, Resolutie (99) 5 houdende de inrichting van de GRECO en het statuut ervan aangenomen.

93. De GRECO zal toezien op de tenuitvoerlegging van dit Verdrag overeenkomstig zijn statuut, als bijlage gevoegd bij Resolutie (99) 5. Het doel is de bekwaamheid van zijn leden in het bestrijden van corruptie te verbeteren door de opvolging van de naleving van hun verbintenissen op dit stuk na te gaan in het kader van een dynamisch wederzijds evaluatieproces en van druk uitgeoefend door gelijken (artikel 11 van het Statuut). De opdrachten, de samenstelling, de werkwijze en de procedures van de GRECO zijn omschreven in het Statuut ervan.

94. Indien een Partij reeds lid is van de GRECO op het ogenblik dat zij het Verdrag bekrachtigt, wordt de controle uitgeoefend door de GRECO uitgebreid teneinde de tenuitvoerlegging van dit Verdrag te omvatten. Als een Partij op het ogenblik dat zij het Verdrag bekrachtigt geen lid is van de GRECO, wordt zij overeenkomstig de bepalingen van artikel 14, samengelezen met deze van artikel 15, paragrafen drie en vier, of van artikel 16, tweede paragraaf, verplicht en automatisch lid van de GRECO. Dit houdt voor de Partij de verplichting in om te aanvaarden dat ze wordt gecontroleerd overeenkomstig de gedetailleerde procedures voorzien in de statuten van de GRECO vanaf de dag waarop het Verdrag ten aanzien van die Partij in werking treedt.

HOOFDSTUK III

Slotbepalingen

95. Op enkele uitzonderingen na zijn de bepalingen van dit hoofdstuk hoofdzakelijk ontleend aan het «Model van slotbepalingen van verdragen en overeenkomsten gesloten binnen de Raad van Europa», goedgekeurd door het Comité van ministers van de Raad van Europa tijdens de 315e vergadering van de Afgevaardigden van de ministers in februari 1980. Hoewel de meeste artikelen geen bijzonder commentaar vergen, vereisen volgende punten enige toelichting.

96. De eerste paragraaf van artikel 15 is opgesteld op grond van verschillende precedenten die in andere verdragen van de Raad van Europa voorkwamen en die de mogelijkheid om het Verdrag te ondertekenen

avant l'entrée en vigueur de la convention, non seulement par les États membres du Conseil de l'Europe mais aussi par les États non membres qui ont participé à l'élaboration de la convention. Ces États sont les suivants : Bélarus, Bosnie-Herzégovine, Canada, États-Unis d'Amérique, Géorgie, Japon, Mexique et Saint-Siège. Une fois que, conformément au paragraphe 3 de cet article, la Convention sera entrée en vigueur, d'autres États non-membres pourront être invités à y adhérer en vertu des dispositions du paragraphe 1 de l'article 16.

97. Il est prévu au paragraphe 3 de l'article 15 que 14 ratifications sont nécessaires pour que la Convention entre en vigueur. Il s'agit d'un nombre de ratifications inhabituellement élevé pour une Convention de droit civil rédigée par le Conseil de l'Europe. Ceci s'explique par le fait que des mesures contre la corruption, en particulier contre la corruption internationale, ne peuvent être efficaces que si un nombre important d'États s'engagent à prendre simultanément les mesures nécessaires. Il est généralement admis que les pratiques de corruption ont un effet sur le commerce international car elles empêchent l'application des règles de concurrence et portent atteinte au fonctionnement normal de l'économie de marché. Certains pays estiment que prendre des engagements internationaux contre la corruption pénaliserait leurs sociétés si d'autres pays ne faisaient pas de même. C'est donc pour éviter de créer un handicap pour les entreprises d'un petit nombre d'États Parties que la présente Convention dispose qu'un nombre important d'États doivent s'engager à l'appliquer en même temps. De plus, le nombre de ratifications requises pour l'entrée en vigueur de cette Convention est le même que celui prévu par d'autres instruments contre la corruption du Conseil de l'Europe, tels que l'Accord Partiel et élargi établissant le « Groupe d'États contre la corruption — GRECO » et la Convention pénale sur la corruption (STE n° 173).

98. La deuxième phrase des paragraphes 3 et 4 de l'article 15 ainsi que du paragraphe 2 de l'article 16, conjointement avec l'article 14, entraînent la participation automatique et obligatoire au GRECO des Parties contractantes qui n'étaient pas déjà, au moment de leur ratification, membres de cette organe de suivi. Il ne sera donc pas possible de devenir Partie à cette Convention sans devenir en même temps membre du GRECO et se soumettre à ses procédures de contrôle. Toutefois, eu égard à la nature particulière de la Communauté européenne, les modalités de sa participation dans le GRECO seront déterminées d'un commun accord.

99. L'article 16 a également été rédigé à partir de plusieurs précédents figurant dans d'autres conventions élaborées dans le cadre du Conseil de l'Europe. Le Comité des ministres peut, de son propre chef ou

vóór zijn inwerkingtreding niet alleen voorziet voor de lidstaten van de Raad van Europa maar ook voor de niet-lidstaten die aan de uitwerking van het Verdrag hebben deelgenomen. Hierna volgen de betrokken Staten : Wit-Rusland, Bosnië-Herzegovina, Canada, Verenigde Staten van Amerika, Japan, Mexico en de Heilige Stoel. Zodra het Verdrag overeenkomstig de derde paragraaf van dit artikel in werking treedt, kunnen andere niet-lidstaten worden uitgenodigd om tot het Verdrag toe te treden krachtens de bepalingen van de eerste paragraaf van artikel 16.

97. Krachtens artikel 15, derde lid, zijn 14 bekrachtigingen nodig opdat het Verdrag in werking treedt. Voor een burgerrechtelijk verdrag opgesteld door de Raad van Europa gaat het om een ongevoelbaar hoog aantal bekrachtigingen. De reden hiervoor is dat maatregelen tegen corruptie, inzonderheid tegen internationale corruptie slechts doeltreffend kunnen zijn indien een groot aantal Staten zich ertoe verbinden om gelijktijdig de nodige maatregelen te treffen. Het is algemeen aanvaard dat corruptiepraktijken effect hebben op de internationale handel omdat zij verhinderen dat de concurrentieregels worden toegepast en de normale werking van de markteconomie in het gedrang brengen. Sommige landen zijn van oordeel dat zij hun eigen ondernemingen zouden benadelen indien zij internationale verbintenissen tegen corruptie zouden aangaan terwijl andere landen dit niet zouden doen. Teneinde te voorkomen dat het bedrijfsleven van een klein aantal Partijen nadelen ondervindt, voorziet dit Verdrag erin dat een groot aantal Staten zich ertoe moeten verbinden het gelijktijdig toe te passen. Bovendien komt het aantal bekrachtigingen vereist voor de inwerkingtreding van dit Verdrag overeen met het aantal waarin is voorzien in andere instrumenten tegen corruptie uitgewerkt door de Raad van Europa, zoals het Gedeeltelijk en Uitgebreid akkoord houdende oprichting van de « Groep van Staten tegen corruptie — GRECO » en het Strafrechtelijk Verdrag inzake corruptie (STE nr. 173).

98. In toepassing van de tweede zin van de derde en vierde paragraaf van artikel 15, alsook van de tweede paragraaf van artikel 16, samengelezen met artikel 14, worden de Verdragsluitende Partijen die op het tijdstip van hun bekrachtiging nog geen lid waren van de GRECO automatisch en verplicht lid van dit controleorgaan. Het is dan ook onmogelijk om Partij bij dit Verdrag te worden zonder tegelijkertijd lid van de GRECO te worden en zich aan zijn controleprocedures te onderwerpen. De wijze waarop de Europese Gemeenschap aan de GRECO deelneemt wordt evenwel, gelet op haar bijzondere aard, door een gemeenschappelijk akkoord bepaald.

99. Ook artikel 16 is gebaseerd op diverse precedenten die voorkomen in andere verdragen uitgewerkt in het kader van de Raad van Europa. Het Comité van ministers kan ambtshalve of op verzoek en na raad-

sur demande, et après consultation des Parties, inviter tout État non-membre à accéder à la Convention. Cette disposition ne s'applique qu'aux États [parties] non-membres qui n'ont pas participé à la préparation de la Convention.

100. Conformément à la Convention de Vienne de 1969 sur le droit des traités, l'article 19 vise à assurer la coexistence de la Convention avec d'autres traités — multilatéraux ou bilatéraux ou instruments traitant des sujets qui sont aussi couverts dans la présente Convention. Le paragraphe 2 de l'article 19 mentionne de façon positive la possibilité pour les Parties de conclure des accords bilatéraux ou multilatéraux — ou tout autre instrument international — relatifs aux questions réglées dans la Convention. Toutefois, la rédaction du texte montre clairement que les Parties ne peuvent conclure aucun accord qui déroge à cette Convention. Il est toutefois permis à des Parties de se soumettre, sans préjudice pour les objectifs et les principes de cette Convention, à des règles en la matière dans le cadre d'un système spécial qui est contraignant au moment de la conclusion de la présente Convention. Ce régime particulier s'applique à la Communauté européenne et à ses États membres, ainsi qu'aux futurs États membres, à compter de la date de leur adhésion à l'Union européenne. Le paragraphe 3 de l'article 19 prévoit la poursuite de l'application des accords, traités ou relations déjà établis sur un sujet couvert par la Convention, par exemple dans le cadre de la Communauté européenne ou de la coopération des pays nordiques.

101. La procédure prévue pour les amendements à l'article 20 concerne des changements mineurs de type procédural. De fait, les modifications importantes de la Convention peuvent intervenir par le biais de protocoles additionnels. Par ailleurs, le paragraphe 5 de l'article 20 prévoit qu'après son adoption, un amendement n'entrera en vigueur que lorsque toutes les Parties auront informé le Secrétaire général de leur acceptation. La procédure d'amendement de la présente Convention prévoit la consultation des États non-membres qui ne siègent pas au Comité des ministres ou au Comité européen de coopération juridique (CDCJ).

102. Le paragraphe 1 de l'article 21 prévoit que le CDCJ doit être informé de l'interprétation et de l'application des dispositions de la Convention. Le paragraphe 2 de cet article impose aux Parties l'obligation de rechercher le règlement par des moyens pacifiques de tout différend touchant l'interprétation ou l'application de la Convention. Le choix de toute procédure de règlement des différends doit faire l'objet d'un accord commun entre les Parties concernées.

pleging van de Partijen iedere niet-lidstaat uitnodigen om tot het Verdrag toe te treden. Deze bepaling is enkel van toepassing op de niet-lidstaten [partijen] die niet aan de voorbereiding van het Verdrag hebben deelgenomen.

100. In overeenstemming met het Verdrag van Wenen van 1969 inzake het Verdragenrecht heeft artikel 19 tot doel de verhouding te regelen van het Verdrag tot andere multilaterale of bilaterale verdragen of instrumenten inzake aangelegenheden waarop ook dit Verdrag betrekking heeft. In artikel 19, tweede paragraaf, wordt op positieve wijze bepaald dat de Partijen bilaterale of multilaterale overeenkomsten of andere internationale instrumenten kunnen sluiten betreffende de aangelegenheden waarop het Verdrag betrekking heeft. Uit de tekst blijkt echter duidelijk dat de Partijen geen overeenkomsten kunnen sluiten die afwijken van het bepaalde in dit Verdrag. Onverminderd de doelstellingen en de beginselen van dit Verdrag kunnen de Partijen zich echter wel aan regels ter zake onderwerpen in het kader van een speciaal stelsel dat dwingend is op het tijdstip van het sluiten van dit Verdrag. Dit bijzonder stelsel is van toepassing op de Europese Gemeenschap en op de lidstaten ervan alsook op de toekomstige lidstaten vanaf het tijdstip waarop zij tot de Europese Unie toetreden. Op grond van artikel 19, derde paragraaf, wordt de toepassing voortgezet van de overeenkomsten, verdragen of betrekkingen die reeds bestaan betreffende een aangelegenheid waarop het Verdrag betrekking heeft, bijvoorbeeld in het kader van de Europese Unie of van de samenwerking tussen de Noordse landen.

101. De procedure die in artikel 20 is voorzien voor de wijzigingen heeft betrekking op kleine wijzigingen van procedurele aard. Belangrijke wijzigingen aan het Verdrag kunnen geschieden door middel van aanvullende protocollen. Overeenkomstig artikel 20, vijfde lid, treedt een aangenomen wijziging overigens pas in werking wanneer alle Partijen de Secretaris-generaal van hun aanvaarding in kennis hebben gesteld. De wijzigingsprocedure van dit Verdrag voorziet in de raadpleging van de niet-lidstaten die geen zitting hebben in het Comité van ministers of in het Europees Comité voor juridische samenwerking (CDCJ).

102. Krachtens artikel 21, eerste paragraaf, moet het CDCJ in kennis worden gesteld van de uitlegging en van de toepassing van de bepalingen van het Verdrag. Overeenkomstig de tweede paragraaf van dit artikel moeten de Partijen elk geschil met betrekking tot de uitlegging of de toepassing van dit Verdrag met vreedzame middelen trachten te regelen. De betrokken Partijen moeten in onderling overleg de procedure voor de regeling van geschillen kiezen.

II. CONFORMITE DU DROIT BELGE

Article 1er

OBJET

Le but général de la présente Convention est que les Parties prévoient dans leur droit interne des recours efficaces en faveur des personnes qui ont subi un dommage résultant d'un acte de corruption. Les recours prévus doivent permettre à ces personnes de défendre leurs droits et leurs intérêts, y compris la possibilité d'obtenir des dommages-intérêts.

Article 2

Définition de la corruption

Aux fins de la présente Convention, on entend par « corruption » « le fait de solliciter, d'offrir, de donner ou d'accepter, directement ou indirectement, une commission illicite, ou un autre avantage indu ou la promesse d'un tel avantage indu qui affecte l'exercice normal d'une fonction ou le comportement requis du bénéficiaire de la commission illicite, ou de l'avantage indu ou de la promesse d'un tel avantage indu ».

La Convention contient donc une définition propre du terme « corruption ». Le rapport explicatif précise dans son paragraphe 31 que cela ne signifie pas que les Parties doivent nécessairement adopter cette définition de la corruption dans leur droit interne. De fait, cette définition a pour principal objectif de préciser la signification du terme « corruption » dans le contexte de cette Convention et de définir ainsi un cadre juridique approprié aux obligations découlant de cette Convention.

Article 3

Indemnisation des dommages

Le paragraphe 1er de l'article 3 de la Convention oblige les parties à prévoir que les victimes peuvent entamer une action civile en vue d'obtenir la réparation intégrale du préjudice. Le juge national conserve toutefois son pouvoir d'appréciation sur le fond [rapport explicatif, § 35].

La réparation « intégrale » exclut toute indemnisation forfaitaire [rapport explicatif, § 36].

En général, cela ne pose aucun problème pour le droit belge de la responsabilité. L'article 15 de la loi du

II. OVEREENSTEMMING MET HET BELGISCH RECHT

Artikel 1

Doel

Het algemene doel van dit Verdrag is dat de Partijen in hun nationaal recht voorzien in doeltreffende rechtsmiddelen ten behoeve van personen die schade hebben geleden die voortvloeit uit een daad van corruptie. De voorziene rechtsmiddelen moeten deze personen in staat stellen hun rechten en hun belangen te verdedigen, waarbij de mogelijkheid om schadevergoeding te verkrijgen wordt geacht te zijn inbegrepen.

Artikel 2

Definitie van corruptie

Onder « corruptie » wordt voor de toepassing van het verdrag verstaan « het vragen, aanbieden, geven of aanvaarden, rechtstreeks of onrechtstreeks, van een ongeoorloofd commissieloon, of van een ander onverschuldigd voordeel of de belofte van dergelijke voordeel, dat de behoorlijke uitoefening van een functie of het vereiste gedrag verstoort van de begunstigde van het ongeoorloofd commissieloon, of van een ander onverschuldigd voordeel of de belofte van dergelijk voordeel ».

Het Verdrag bevat dus een eigen definitie van de term « corruptie ». Het toelichtend verslag preciseert in paragraaf 31 dat dit niet betekent dat de Partijen deze definitie van corruptie in hun nationale wetgeving moeten overnemen. In feite bestaat de voornaamste doelstelling van deze definitie erin de betekenis van de term « corruptie » te verduidelijken in de context van het Verdrag en aldus te voorzien in een gepast juridisch kader voor de verplichtingen die uit dit Verdrag voortvloeien.

Artikel 3

Schadevergoeding

De eerste paragraaf van artikel 3 van het Verdrag verplicht de partijen aan de slachtoffers het recht te bieden een burgerlijke vordering in te stellen teneinde volledige schadevergoeding te krijgen. De nationale rechter behoudt echter ten gronde zijn beoordelingsmacht [toelichtend verslag, § 35].

« Volledige » schadevergoeding sluit iedere forfaitaire schadevergoeding uit [toelichtend verslag, § 36].

In het algemeen stelt dit geen probleem voor het Belgische aansprakelijkheidsrecht. Artikel 15 van de

24 décembre 1993 relative aux marchés publics et à certains marchés de travaux, de fourniture et de services prévoit néanmoins que lorsque l'autorité compétente décide d'attribuer le marché, celui-ci doit être attribué, en adjudication publique ou restreinte, au soumissionnaire ayant remis l'offre régulière la plus basse, sous peine d'une indemnité forfaitaire fixée à 10% du montant, hors taxe sur la valeur ajoutée, de cette offre. Cette réparation forfaitaire est contraire au droit à la réparation intégrale prévu à l'article 3 de la Convention. C'est la raison pour laquelle l'article 15 de la loi du 24 décembre 1993 précitée a été modifié par l'article 396 de la loi-programme du 22 décembre 2003. L'indemnité forfaitaire est complétée d'une indemnité, en vue de la réparation de l'intégralité du dommage, lorsque celui-ci résulte de corruption au sens de l'article 2 de la Convention.

Le paragraphe 2 de l'article 3 de la Convention précise sur quoi la réparation peut porter, à savoir : des préjudices matériels, un manque à gagner et des préjudices extra-patrimoniaux. Le droit belge de la responsabilité y répond déjà.

Conformément à l'article 4, § 1er, iii, de la Convention, le préjudice peut uniquement être indemnisé s'il existe un lien de causalité entre l'acte de corruption et le dommage. C'est également le cas dans le droit belge.

Article 4

Responsabilité

Conformément à l'article 4, § 1er, de la Convention, les Parties doivent prévoir dans leur droit interne que la personne qui commet ou autorise un acte de corruption, ou qui omet de prendre des mesures raisonnables pour prévenir un acte de corruption est responsable pour le dommage subi. Le paragraphe 40 du rapport explicatif parle du « comportement illicite et coupable de la part du défendeur » comme première condition pour l'indemnisation du dommage.

Le droit belge en matière de responsabilité extra-contractuelle répond à cette condition.

Une faute extra-contractuelle (article 1382 et suivants du Code civil) peut consister en la transgression d'une norme spécifique légale ou réglementaire ou d'une règle de précaution générale.

Les actes de corruption au sens de l'article 2 de la Convention qui sont punissables en Belgique donnent lieu à une indemnisation. Le fait de commettre un acte punissable constitue en effet une faute extra-contractuelle.

wet van 24 december 1993 betreffende overheidsopdrachten en sommige opdrachten voor aanneming van werken, leveringen en diensten bepaalt evenwel dat indien de bevoegde overheid beslist de opdracht toe te wijzen, deze bij een openbare of beperkte aanbesteding dient toegewezen te worden aan de inschrijver die de laagste regelmatige offerte indient, op straffe van een forfaitaire schadeloosstelling vastgesteld op 10 pct. van het bedrag zonder BTW van deze offerte. Deze forfaitaire schadevergoeding is in strijd met het recht op volledige schadevergoeding dat wordt gehuldigd door artikel 3 van het Verdrag. Artikel 15 van voornoemde wet van 24 december 1993 werd om deze reden gewijzigd door artikel 396 van de programmawet van 22 december 2003. De forfaitaire schadevergoeding wordt aangevuld met een schadeloosstelling, met het oog op het volledige herstel van de schade, wanneer die voortvloeit uit corruptie in de zin van artikel 2 van het Verdrag.

De tweede paragraaf van artikel 3 van het Verdrag verduidelijkt wat onder schadevergoeding kan worden verstaan, namelijk : materiële schade, winstderving en extra-patrimoniale schade. Het Belgisch aansprakelijkheidsrecht voldoet hier reeds aan.

De schade dient krachtens artikel 4, § 1, iii, van het Verdrag slechts te worden vergoed indien er een oorzakelijk verband bestaat tussen de daad van corruptie en de schade. Dit is eveneens zo naar Belgisch recht.

Artikel 4

Aansprakelijkheid

Volgens artikel 4, § 1, van het Verdrag moeten Partijen in hun intern recht voorzien dat de persoon die een daad van corruptie stelt, toestaat, of nalaat redelijke maatregelen te nemen om een daad van corruptie te vermijden, aansprakelijk is voor de hierdoor geleden schade. Paragraaf 40 van het toelichtend verslag spreekt van het « ongeoorloofde en schuldig gedrag van de verweerder », als eerste voorwaarde voor de vergoeding van de schade.

Het Belgisch recht inzake buitencontractuele aansprakelijkheid voldoet aan deze vereiste.

Een buitencontractuele fout (artikel 1382 en volgende van het Burgerlijk Wetboek) kan bestaan in de overtreding van een specifieke wettelijke of reglementaire norm, of van de algemene zorgvuldigheidsnorm.

Daden van corruptie in de zin van artikel 2 van het Verdrag die in België strafrechtelijk betoedeld worden, geven aanleiding tot schadevergoeding. Het verrichten van een strafbare handeling maakt immers een buitencontractuele fout uit.

Les actes qui ne sont pas punissables d'après le droit belge mais qui constitueraient tout de même un acte de corruption au sens de l'article 2 de la Convention donneront également lieu à une indemnisation dans le droit belge : il s'agit en effet d'actes qui constituent manifestement une infraction à la règle de précaution générale. D'ailleurs, il en va de même pour l'autorisation de tels actes punissables ou infractions à la règle de précaution générale ou pour l'omission de mesures raisonnables pour prévenir de tels actes.

Conformément à l'article 4, § 2, de la Convention, si plusieurs défendeurs sont responsables des dommages résultant du même acte de corruption, ils en portent solidairement la responsabilité. Selon le paragraphe 47 du rapport explicatif, la responsabilité solidaire signifie que les victimes peuvent, si elles le souhaitent, demander à un des responsables de payer la totalité des dommages-intérêts.

Le droit belge de la responsabilité extra-contractuelle répond à cette condition. En pareil cas, il est, en effet, question de responsabilité *in solidum*.

Article 5

Responsabilité de l'État

L'article 5 oblige les États membres à prévoir que les victimes d'un acte de corruption commis par un agent dans l'exercice de ses fonctions disposent de procédures qui leur permettent de demander réparation à l'État. Cependant, la Convention n'indique pas les conditions de fond de la responsabilité de l'État. Les États membres sont libres de déterminer celles-ci [rapport explicatif, § 49].

Le terme « État » au sens de la Convention doit être interprété de manière large et s'étend à toutes les autorités publiques. La victime d'un acte de corruption commis par un agent public s'adresse à l'autorité publique qui emploie cet agent.

À l'exception des articles 42 et 705 du Code judiciaire, il n'existe, au niveau de la procédure, aucune disposition dérogeant aux règles ordinaires en ce qui concerne l'introduction d'une demande en justice contre les autorités publiques. Il est dès lors satisfait aux conditions en matière de procédure prévues à l'article 5.

De manière surabondante, il convient de noter que les conditions de fond de la responsabilité des autorités publiques pour des fautes commises par leurs collaborateurs sont, en fonction des cas, régies par les principes de la « théorie de l'organe » ou par l'article 1384, alinéa 3, du Code civil.

De handelingen die naar Belgisch recht niet strafbaar zijn, maar die toch een daad van corruptie zouden uitmaken in de zin van artikel 2 van het Verdrag, zullen naar Belgisch recht ook aanleiding geven tot schadevergoeding : het gaat immers om handelingen die kennelijk een inbreuk uitmaken op de algemene zorgvuldigheidsnorm. Hetzelfde geldt trouwens voor het toelaten van dergelijke strafbare handelingen of inbreuken op de algemene zorgvuldigheidsplicht, of het niet nemen van redelijke maatregelen om dergelijke handelingen te voorkomen.

Wanneer verschillende verweerders aansprakelijk zijn voor de schade veroorzaakt door dezelfde daad van corruptie, zijn ze volgens artikel 4, § 2, van het Verdrag hoofdelijk aansprakelijk. Volgens paragraaf 47 van het toelichtend verslag betekent hoofdelijke aansprakelijkheid dat de slachtoffers zich desgewenst tot één der aansprakelijken kan richten voor de volledige vergoeding van zijn schade.

Het Belgisch buitencontractueel aansprakelijkheidsrecht voldoet hieraan. In dergelijke gevallen is immers sprake van aansprakelijkheid *in solidum*.

Artikel 5

Aansprakelijkheid van de Staat

Artikel 5 verplicht de lidstaten erin te voorzien dat slachtoffers van corruptie die door een ambtenaar werd begaan in de uitoefening van zijn ambt, over procedures beschikken die hen toelaten schadevergoeding te vragen aan de Staat. Het Verdrag bepaalt evenwel niet de grondvoorwaarden voor de aansprakelijkheid van de Staat. Deze worden vrij bepaald door de lidstaten [toelichtend verslag, § 49].

Het begrip « Staat » in de zin van dit Verdrag dient ruim te worden geïnterpreteerd en strekt zich uit tot alle publieke overheden. Het slachtoffer van een daad van corruptie begaan door een ambtenaar wendt zich tot de openbare overheid die deze ambtenaar tewerkstelt.

Behoudens de artikelen 42 en 705 van het Gerechtelijk Wetboek, bestaat er op procedureel vlak geen enkele van de gewone regels afwijkende bepaling voor het instellen van een vordering in rechte tegen openbare overheden. Aan de procedurele vereisten van artikel 5 is derhalve voldaan.

Ten overvloede kan worden opgemerkt dat de grondvoorwaarden van de aansprakelijkheid van de openbare overheden voor fouten van hun medewerkers, naargelang het geval, geregeld worden door de principes van de « orgaantheorie » of door artikel 1384, lid 3, van het Burgerlijk Wetboek.

Dans son arrêt du 19 décembre 1991, la Cour de cassation a, en ce qui concerne la théorie de l'organe, affirmé : « Attendu qu'en règle, la faute dommageable commise par un organe de l'État engage la responsabilité directe de celui-ci, sur la base des articles 1382 et 1383 du Code civil, lorsque l'organe a agi dans les limites de ses attributions légales ou qu'il doit être tenu comme ayant agi dans ces limites par tout homme raisonnable et prudent (*R.C.J.B.*, 1993, p. 285 et sur le site Internet du Service public fédéral Justice : *www.just.fgov.be*) ».

Le droit belge satisfait dès lors aux exigences de l'article 5 de la Convention, d'autant plus que cette condition semble plutôt relever purement et simplement de la procédure, étant donné que les États membres sont libres de déterminer les conditions de fond relatives à la responsabilité de l'« État » [rapport explicatif, § 49].

Article 6

Faute concurrente

En droit belge aussi, la victime qui a commis elle-même une faute qui présente un lien de causalité avec le dommage qu'elle a subi, devra elle-même supporter une partie du dommage déterminée par le juge.

Article 7

Délais

L'article 7, § 1er, première phrase, de la Convention oblige les Parties à prévoir dans leur droit interne un délai de prescription d'au moins trois ans à compter du jour où la personne qui a subi un dommage a eu connaissance ou aurait dû raisonnablement avoir connaissance du dommage ou de l'acte de corruption et de l'identité de la personne responsable.

En ce qui concerne le moment où ce délai commence à courir, le paragraphe 60 du rapport explicatif précise que les Parties peuvent, en vertu de cette disposition, prévoir dans leur droit interne que le délai commence à courir à compter de la connaissance soit du fait de corruption soit du dommage. Elles peuvent également prévoir que le délai commence à courir à partir de la date à laquelle la victime prend connaissance et du dommage et de l'acte de corruption. En tout cas, la connaissance de l'identité de la personne responsable doit être une condition pour que ce délai puisse commencer à courir.

In zijn arrest van 19 december 1991 stelde het Hof van Cassatie in verband met de orgaantheorie : « Overwegende dat de schadeverwekkende fout van een orgaan van de Staat, in de regel, de Staat rechtstreeks aansprakelijk stelt op basis van de artikelen 1382 en 1383, wanneer het orgaan binnen de grenzen van zijn wettelijke bevoegdheden heeft gehandeld of wanneer ieder redelijk en voorzichtig mens moet aannemen dat het orgaan binnen die grenzen heeft gehandeld (*Arr. Cass.*, 1991, blz. 364 en op de website van de federale overheidsdienst Justitie : *www.just.fgov.be*). »

Het Belgisch recht voldoet derhalve aan de vereiste van artikel 5 van het Verdrag, temeer omdat deze vereiste eerder van louter procedurele aard lijkt te zijn, daar de lidstaten vrij de grondvoorwaarden kunnen bepalen voor de aansprakelijkheid van de « Staat » [toelichtend verslag, § 49].

Artikel 6

Samenlopende fout

Ook naar Belgisch recht zal het slachtoffer dat zelf een fout heeft begaan die een oorzakelijk verband vertoont met de door hem geleden schade, een door de rechter te bepalen deel van zijn schade zelf moeten dragen.

Artikel 7

Termijnen

Artikel 7, § 1, eerste zin, van het Verdrag verplicht de Partijen ertoe in hun nationaal recht te voorzien in een verjaringstermijn van ten minste drie jaar te rekenen van de dag waarop de persoon die schade heeft geleden kennis heeft gekregen of redelijkerwijze had moeten hebben van de schade of van de daad van corruptie, alsmede van de identiteit van de aansprakelijke persoon.

Wat betreft het beginpunt van deze termijn preciseert paragraaf 60 van het toelichtend verslag dat de Partijen op grond van deze bepaling in hun nationaal recht mogen voorzien dat de termijn begint te lopen vanaf het tijdstip waarop de eiser kennis heeft gekregen van ofwel van de daad van corruptie ofwel van de schade. Zij mogen ook bepalen dat de termijn begint te lopen vanaf het tijdstip waarop het slachtoffer kennis krijgt én van de schade én van de daad van corruptie. In ieder geval dient de kennis van de identiteit van de aansprakelijke persoon een voorwaarde te zijn opdat deze termijn een aanvang zou kunnen nemen.

Comme il est devenu d'usage dans les dispositions relatives à la prescription, l'article 7, § 1er, deuxième phrase, de la Convention prévoit un délai absolu de dix ans à compter de la date à laquelle l'acte de corruption a été commis, délai après lequel l'action ne peut plus être intentée. Le paragraphe 60 du rapport explicatif explique à propos de cette disposition que l'interdiction absolue d'engager une procédure ne peut pas intervenir avant l'expiration d'un délai de dix années après l'acte de corruption.

Le droit belge en matière de prescription des actions en réparation d'un dommage fondées sur une responsabilité extra-contractuelle satisfait à ces conditions. En effet, l'article 2262*bis* du Code civil prévoit en la matière un délai de prescription de 5 ans à partir du jour qui suit celui où la personne lésée a eu connaissance du dommage ou de son aggravation et de l'identité de la personne responsable, ainsi qu'un délai de prescription absolu de 20 ans à partir du jour qui suit celui où s'est produit le fait qui a provoqué le dommage.

En ce qui concerne la prescription de l'action en responsabilité contre l'État, il convient de renvoyer en outre au paragraphe 49 du rapport explicatif qui mentionne que les conditions de fond et les procédures relatives aux actions contre l'État sont déterminées par le droit interne de la Partie concernée. Les Parties disposent d'une liberté totale pour autant qu'il ne soit pas porté atteinte à l'efficacité des procédures et pour autant que la victime dispose d'un délai de prescription raisonnable.

Il règne dans la jurisprudence et dans la doctrine une certaine imprécision quant à la question de savoir si les actions en responsabilité contre l'État belge fondées sur une responsabilité extra-contractuelle se prescrivent conformément à l'article 2262*bis* du Code civil ou conformément à l'article 100 des lois coordonnées sur la comptabilité de l'État et, si l'on choisit cette dernière interprétation, à la question de savoir si dans certains cas il n'y aurait pas violation des articles 10 et 11 de la Constitution.

Les deux articles prévoient toutefois un délai raisonnable et aucun des deux n'est dès lors contraire à la Convention, vu le paragraphe 49 du rapport explicatif.

Article 8

Validité des contrats

L'article 8, § 1er, de la Convention prévoit que les Parties doivent prévoir dans leur droit interne que tout contrat ou toute clause d'un contrat dont l'objet est un acte de corruption sont entachés de nullité. C'est déjà le cas en Belgique : un contrat dont l'objet ou la cause

Zoals gebruikelijk is geworden in bepalingen over de verjaring, voorziet artikel 7, § 1, tweede zin, van het Verdrag ook in een absolute termijn van 10 jaar vanaf de dag waarop de corruptie gepleegd is waarna de rechtsvordering niet meer kan worden ingesteld. Over deze bepaling verklaart paragraaf 60 van het toelichtend verslag dat het absoluut verbod om een procedure te starten niet mag tussenkomen vóór het verstrijken van tien jaar na de daad van corruptie.

Het Belgisch recht inzake verjaring van rechtsvorderingen tot vergoeding van schade op grond van buitencontractuele aansprakelijkheid voldoet aan deze vereisten. Artikel 2262*bis* B.W. voorziet ter zake immers in een verjaringstermijn van 5 jaar vanaf de dag volgende op die waarop de benadeelde kennis heeft gekregen van de schade of de verzwaring ervan en van de identiteit van de aansprakelijke persoon, en in een absolute vervaltermijn van 20 jaar vanaf het schadeverwekkend feit.

Wat betreft de verjaring van de aansprakelijkheidsvordering tegen de Staat moet daarenboven verwezen worden naar paragraaf 49 van het toelichtend verslag, waarin wordt uitgelegd dat de voorwaarden ten gronde en procedures met betrekking tot vorderingen tegen de Staat worden bepaald door het intern recht van de betrokken Partij. Partijen beschikken over volledige vrijheid voor zover er geen afbreuk wordt gedaan aan de efficiëntie van de procedures en voor zover het slachtoffer over een redelijke verjaringstermijn beschikt.

In de rechtspraak en de rechtsleer heerst enige onduidelijkheid over de vraag of aansprakelijkheidsvorderingen tegen de Belgische Staat op grond van buitencontractuele aansprakelijkheid verjaren overeenkomstig artikel 2262*bis* van het Burgerlijk Wetboek of overeenkomstig artikel 100 van de gecoördineerde wetten op de Rijkscomptabiliteit en, indien men de laatste interpretatie onderschrijft, over de vraag of er in bepaalde gevallen geen schending zou kunnen zijn van de artikelen 10 en 11 van de Grondwet.

Beide artikelen voorzien evenwel in een redelijke termijn en geen van beide is derhalve strijdig met het Verdrag, gelet op paragraaf 49 van het toelichtend verslag.

Artikel 8

Geldigheid van overeenkomsten

Artikel 8, § 1, van het Verdrag bepaalt dat de Partijen in hun intern recht moeten voorzien dat iedere overeenkomst of clause van een overeenkomst waarvan het voorwerp een daad van corruptie is, nietig is. Dit is reeds het geval in België: een

sont illicites, est entaché de nullité (articles 1108 et suivants du Code civil). C'est notamment le cas lorsque l'objet constitue un acte punissable ou porte atteinte à l'ordre public ou est contraire aux bonnes mœurs.

L'article 8, § 2, oblige les parties à prévoir que tout contractant dont le consentement a été vicié puisse demander au tribunal l'annulation du contrat. Il appartient au tribunal de décider du sort du contrat eu égard à toutes les circonstances de l'affaire [rapport explicatif, § 64]

Le droit belge prévoit qu'il n'y a point de consentement valable, si le consentement n'a été donné que par erreur, ou s'il a été extorqué par violence ou surpris par dol (articles 1109 et suivants du Code civil), de sorte qu'il est satisfait à cette exigence de la Convention. Le contractant lésé peut introduire une action en annulation devant le tribunal qui, en tenant compte des circonstances de l'affaire, décidera si les conditions requises pour accéder à cette demande sont réunies.

Article 9

Protection des employés

L'article 9 de la Convention a pour objectif de protéger les employés contre toute sanction injustifiée lorsqu'ils dénoncent, de bonne foi et sur la base de soupçons raisonnables, des faits de corruption aux autorités compétentes. Il peut être déduit du § 68 du rapport explicatif que cette obligation s'applique aux employés tant dans le secteur privé que public.

En Belgique, les employés dans le secteur privé qui, de bonne foi et sur la base de soupçons raisonnables, dénoncent des faits de corruption aux autorités compétentes sont déjà suffisamment protégés contre un licenciement injustifié par les règles de droit et de jurisprudence relatives au licenciement.

Il est en effet improbable que les tribunaux du travail considèrent une telle dénonciation comme un motif grave qui justifie un congé sans préavis ou sans indemnité de congé sur la base de l'article 35 de la loi du 3 juillet 1978 relative aux contrats de travail.

En outre, la résiliation par l'employeur d'un contrat de travail à durée indéterminée en raison d'une telle dénonciation, même si ce dernier a respecté le délai de préavis légal ou payé une indemnité de congé, peut donner lieu au paiement d'une indemnité complémentaire à l'employé licencié.

overeenkomst waarvan het voorwerp of de oorzaak ongeoorloofd is, is nietig (artikel 1108 en volgende van het Burgerlijk Wetboek). Dit is ondermeer het geval wanneer het voorwerp een strafbare handeling is of strijdig is met de openbare orde of de goede zeden.

Artikel 8, § 2, verplicht de partijen erin te voorzien dat de contractspartij waarvan de toestemming gebrekkig is, aan de rechtbank de nietigverklaring van het contract kan vragen. De rechtbank moet over het lot van het contract oordelen met inachtneming van alle omstandigheden van de zaak [toelichtend verslag, § 64].

Naar Belgisch recht is er geen geldige toestemming, indien zij alleen door dwaling is gegeven, door geweld afgeperst of door bedrog verkregen (artikel 1109 en volgende van het Burgerlijk Wetboek), zodat aan deze vereiste van het Verdrag wordt voldaan. De benadeelde contractant kan een vordering tot nietigverklaring instellen bij de rechtbank, die, rekeninghoudend met de omstandigheden van de zaak, zal oordelen of de voorwaarden voor de inwilliging van deze vordering vervuld zijn.

Artikel 9

Bescherming van werknemers

Artikel 9 van het Verdrag heeft tot doel werknemers te beschermen tegen ongerechtvaardigde sancties wanneer zij, ter goeder trouw en op grond van redelijke verdenkingen, daden van corruptie melden aan de bevoegde overheden. Uit § 68 van het toelichtend verslag kan worden afgeleid dat deze verplichting geldt voor werknemers uit zowel de private als de openbare sector.

In België zijn werknemers *in de privésector* die ter goeder trouw en op grond van redelijke verdenkingen daden van corruptie aangeven aan de bevoegde autoriteiten reeds afdoende beschermd tegen ongerechtvaardigd ontslag door de wettelijke en jurisprudentiële regels inzake ontslagrecht.

Het is immers onwaarschijnlijk dat de arbeidsrechtbanken dergelijke aangifte als een dringende reden zullen beschouwen, die een ontslag zonder opzeg of opzegvergoeding rechtvaardigt op grond van artikel 35 van de wet van 3 juli 1978 betreffende de arbeidsovereenkomsten.

Bovendien kan het beëindigen door de werkgever van een arbeidsovereenkomst van onbepaalde duur omwille van dergelijke aangifte, zelfs indien dit gebeurde met naleving van de wettelijke opzegtermijn of met betaling van een opzeggingsvergoeding, aanleiding geven tot een bijkomende vergoeding voor de ontslagen werknemer.

En vertu de l'article 63 de la loi relative aux contrats de travail, l'ouvrier licencié de manière abusive a notamment droit à une indemnité correspondant à la rémunération de six mois (sauf si un autre montant a été fixé par une CCT). Le licenciement en représailles d'une attitude justifiée prise par l'ouvrier peut être considéré comme abusif (voir Van Eeckhoutte, W., *Sociaal Compendium — Arbeidsrecht*, volume II, p. 1536, n° 5476).

Quant aux employés, qui ne peuvent invoquer l'article 63 de la loi relative aux contrats de travail, ils sont protégés de manière similaire par la doctrine de l'abus de droit. En cas d'abus de droit, l'employé licencié a droit à des dommages et intérêts qui sont souvent fixés par le juge *ex aequo et bono* (voir Van Eeckhoutte, W., *l.c.*, p. 1547, n° 5490).

Dans le secteur public, il convient d'opérer une distinction entre les agents statutaires et contractuels.

Quant aux agents statutaires, le statut de la fonction publique, en particulier l'arrêté royal du 2 octobre 1937 portant le statut des agents de l'État, prévoit suffisamment de garanties contre des sanctions injustifiées tant en matière d'évaluation, que de promotion, de mesures d'ordre et de sanctions disciplinaires. En outre, dans la plupart des cas, un recours contre de telles décisions administratives peut également être introduit devant le Conseil d'État. Ces garanties s'appliquent également lorsqu'il s'agit de sanctions injustifiées survenues à la suite de la dénonciation d'actes de corruption.

En ce qui concerne les agents employés à titre contractuel, les mêmes règles relatives à la résiliation du contrat de travail sont applicables.

Article 10

Établissement du bilan et vérification des comptes

Le paragraphe 1er de l'article 10 de la Convention stipule que les Parties doivent prendre les mesures nécessaires en droit interne pour que les comptes annuels des sociétés soient établis avec clarté et qu'ils donnent une image fidèle de la situation financière de la société. Il s'agit d'une version moins stricte des obligations imposées par l'article 2 de la quatrième directive du Conseil relative aux comptes annuels de certaines sociétés et par l'article 16 de la septième directive du Conseil relative aux comptes consolidés. Ces directives ont été transposées en droit belge respectivement par l'article 3 de l'arrêté royal du 8 octobre 1976 relatif aux comptes annuels des entreprises et par l'article 20 de l'arrêté royal du 6 mars

Krachtens artikel 63 van de arbeidsovereenkomstenwet heeft de op willekeurige wijze ontslagen werkman namelijk recht op een vergoeding die overeenstemt met het loon van 6 maanden (tenzij een andere vergoeding bij CAO werd vastgesteld). Het ontslag als represaille tegen een door de werkman aangenomen gerechtvaardigde houding kan als willekeurig worden beschouwd (zie Van Eeckhoutte, W., *Sociaal Compendium — Arbeidsrecht*, band II, blz. 1536, nr. 5476).

Aan bedienden, die zich niet op artikel 63 van de arbeidsovereenkomstenwet kunnen beroepen, wordt een gelijkaardig bescherming geboden door de leer van het rechtsmisbruik. In geval van rechtsmisbruik heeft de ontslagen bediende recht op een schadevergoeding, die door de rechter vaak *ex aequo et bono* wordt begroot (zie Van Eeckhoutte, W., *l.c.*, blz. 1547, nr. 5490).

In de openbare sector dient men een onderscheid te maken tussen statutaire en contractuele ambtenaren.

Wat betreft de statutaire ambtenaren bevat het ambtenarenstatuut, in het bijzonder het koninklijk besluit van 2 oktober 1937 houdende het statuut van het rijkspersoneel, zowel inzake evaluatie, bevordering, ordemaatregelen als tuchtstraffen voldoende waarborgen tegen ongerechtvaardigde sancties. Bovendien kan men in de meeste gevallen tegen deze administratieve beslissingen nog beroep instellen bij de Raad van State. Deze waarborgen gelden ook wanneer het zou gaan om ongerechtvaardigde sancties naar aanleiding van het aangeven van daden van corruptie.

Voor contractueel tewerkgestelde ambtenaren gelden dezelfde regels als voor de beëindiging van de arbeidsovereenkomst.

Artikel 10

Opmaken van de balans en nazicht van de rekeningen

De eerste paragraaf van artikel 10 van het Verdrag schrijft voor dat Partijen in hun intern recht maatregelen moeten nemen opdat de jaarrekeningen van de vennootschappen duidelijk worden opgesteld en opdat zij een getrouw beeld geven van de financiële positie van de vennootschap. Het betreft een minder strenge versie van de verplichtingen opgelegd door artikel 2 van de vierde richtlijn van de Raad betreffende de jaarrekening van bepaalde vennootschappen en artikel 16 van de zevende richtlijn van de Raad betreffende de geconsolideerde jaarrekening. In België werden deze richtlijnen omgezet door artikel 3 van het koninklijk besluit van 8 oktober 1976 met betrekking tot de jaarrekening van de ondernemingen, respectie-

1990 relatif aux comptes consolidés des entreprises. La Belgique répond donc à cette exigence.

Le paragraphe 2 de l'article 10 de la Convention impose aux Parties de prévoir dans leur droit interne que les personnes chargées du contrôle des comptes s'assurent que les comptes annuels présentent une image fidèle de la situation financière de la société. Le droit belge répond à cette exigence: l'article 144, 3°, du Code belge des sociétés oblige les commissaires à indiquer dans un rapport si les comptes annuels donnent une image fidèle du patrimoine, de la situation financière et des résultats de la société, de sorte qu'il est satisfait aux exigences de ce paragraphe.

Article 11

Obtention des preuves

Les Parties doivent prévoir dans leur droit interne des procédures efficaces pour la collecte des preuves dans le cadre d'une procédure civile consécutive à un acte de corruption. À cet égard, elles ne doivent pas prévoir de procédure spécifique pour l'obtention de preuves, ni un renversement de la charge de la preuve [rapport explicatif, § 78].

Les articles 871 et 877 et suivants du Code judiciaire traitent de la production d'éléments de preuve dans une procédure civile. L'article 877 prévoit que lorsqu'il existe des présomptions graves, précises et concordantes de la détention par une partie ou un tiers, d'un document contenant la preuve d'un fait pertinent, le juge peut ordonner que ce document ou une copie de celui-ci certifiée conforme, soit déposé au dossier de la procédure. Si la partie ou le tiers s'abstiennent, sans motif légitime, de produire le document ou sa copie, ils peuvent conformément à l'article 882 du Code judiciaire être condamnés à «tels dommages-intérêts qu'il appartiendra». En ce qui concerne la communication et la représentation de la comptabilité d'un commerçant, on peut se référer aux articles 20 à 24 du Code de commerce. Ces dispositions correspondent aux moyens de présentation de documents indiqués à titre d'exemple au paragraphe 77 du rapport explicatif.

Article 12

Mesures conservatoires

L'article 12 oblige les Parties à prévoir des procédures qui permettent la saisine du tribunal afin de préserver les droits et intérêts des parties pendant

velijk artikel 20 van het koninklijk besluit van 6 maart 1990 op de geconsolideerde jaarrekening van de ondernemingen. België voldoet dus reeds aan deze vereiste.

De tweede paragraaf van artikel 10 van het Verdrag legt Partijen op in hun intern te voorzien dat de personen die belast zijn met de controle van de rekeningen zich ervan vergewissen dat de jaarrekeningen een getrouw beeld geven van de financiële positie van de vennootschap. Het Belgisch recht voldoet hieraan: artikel 144, 3° van de Belgische Wetboek van Vennootschappen legt de commissarissen op in een verslag te vermelden of de jaarrekening een getrouw beeld geeft van het vermogen, van de financiële toestand en van de resultaten van de vennootschap, zodat ook aan de vereisten van deze paragraaf voldaan wordt.

Artikel 11

Bewijsgaring

Partijen dienen in hun intern recht efficiënte procedures te voorzien voor het verzamelen van bewijzen in het kader van een burgerlijke procedure als gevolg van een daad van corruptie. Zij moeten hiertoe niet voorzien in een bijzondere procedure voor de vergaring van bewijs, noch in de omkering van de bewijslast [toelichtend verslag, § 78].

De artikelen 871 en 877 e.v. van het Gerechtelijk Wetboek behandelen de overlegging van bewijsmateriaal in een burgerlijke procedure. Artikel 877 bepaalt dat wanneer er gewichtige, bepaalde en met elkaar overeenstemmende vermoedens bestaan dat een partij bij het geschil of een derde een stuk onder zich heeft dat het bewijs inhoudt van een ter zake dienend feit, de rechter kan bevelen dat het stuk of een eensluidend verklaard afschrift ervan bij het dossier van rechtspleging wordt gevoegd. Indien de partij of de derde weigert hierop in te gaan, zonder wettige reden, kunnen deze overeenkomstig artikel 882 Ger. W. veroordeeld worden «tot zodanige schadevergoeding als behoort». Wat betreft de overlegging en openlegging van de boekhouding van een koopman, kan worden verwezen naar de artikelen 20 tot 24 van het Wetboek van Koophandel. Deze bepalingen voldoen aan de in paragraaf 77 van het toelichtend verslag als voorbeeld gegeven middelen tot overlegging van stukken.

Artikel 12

Bewarende maatregelen

Artikel 12 verplicht de Partijen om procedures te voorzien die toestaan een geding in te spannen voor de rechtbank ten einde de rechten en belangen van

les procédures civiles consécutives à un acte de corruption. Les Parties doivent notamment prévoir la possibilité de demander des mesures conservatoires qui évitent que le responsable organise son insolvabilité avant que le jugement sur le fond puisse être exécuté. Le but est d'éviter que les objectifs du système juridique civil ne soient contrecarrés.

Le droit belge prévoit cette possibilité. Lorsque le créancier peut prouver que sa créance est certaine, exigible et liquide ou susceptible d'une estimation provisoire, il peut, dans les cas qui requièrent célérité, faire saisir conservatoirement les biens d'un débiteur (articles 1413 et 1415 du Code judiciaire). Dans certains cas, le juge peut également ordonner le séquestre judiciaire (articles 1961 et suivants du Code civil).

Article 13

Coopération internationale

La Convention ne contient que l'obligation de coopérer efficacement pour les questions relatives aux procédures civiles dans des affaires de corruption conformément aux dispositions des instruments internationaux existants et pertinents auxquels elles sont parties, ainsi que conformément aux dispositions de leur droit interne. Il ne faut donc pas prendre de mesures spécifiques pour satisfaire aux exigences de cette disposition de la Convention.

Article 14

Suivi

Le contrôle de la mise en œuvre de la Convention par les Parties est assuré par le Groupe d'États contre la Corruption (GRECO).

Le GRECO a été conçu comme un mécanisme de suivi réciproque, souple et efficace dont la vocation est de contrôler l'application des principes directeurs pour la lutte contre la corruption (Résolution 97/24 du Comité des ministres) et la mise en œuvre des engagements pris dans les instruments internationaux adoptés en exécution du Programme d'action contre la corruption approuvé en 1996 par le Comité des ministres. Les modalités précises de ces procédures de contrôle ont été fixées dans le Statut et dans le règlement interne du GRECO (disponible sur le site Internet du GRECO : www.greco.coe.int).

L'appartenance au GRECO est indissociablement liée au fait d'être partie à la présente Convention : on

partijen te beschermen tijdens de burgerlijke procedure als gevolg van een daad van corruptie. Partijen moeten namelijk voorzien in de mogelijkheid bewarende maatregelen te vorderen, die vermijden dat de aansprakelijke zich insolvent maakt alvorens het vonnis ten gronde kan worden uitgevoerd. De bedoeling is te vermijden dat de doelstellingen van het burgerlijk rechtstelsel worden gedwarsboemd.

Het Belgisch recht voorziet in deze mogelijkheid. Wanneer de eiser kan aantonen dat zijn schuldverdring zeker is, opeisbaar en vaststaande is of vatbaar voor een voorlopige raming, kan hij in spoedeisende gevallen bewarend beslag laten leggen op de goederen van een schuldenaar (artikel 1413 en 1415 Gerechtelijk Wetboek). In bepaalde gevallen kan de rechter ook een gerechtelijk sekwester bevelen (artikel 1961 en volgende van het Burgerlijk Wetboek).

Artikel 13

Internationale samenwerking

Het Verdrag bevat slechts de verplichting om doeltreffend samen te werken in aangelegenheden die betrekking hebben op de burgerlijke rechtspleging in zaken van corruptie overeenkomstig de bepalingen van bestaande en toepasselijke internationale instrumenten bij welke zij partij zijn en overeenkomstig de bepalingen van hun nationaal recht. Om aan de vereisten van deze bepaling van het Verdrag te voldoen, dienen dus geen bijzondere maatregelen te worden genomen.

Artikel 14

Voortgangscntrole

De controle op de tenuitvoerlegging van het Verdrag door de Partijen wordt uitgeoefend door de Groep van Staten tegen Corruptie (GRECO).

De GRECO werd geconcipieerd als een soepel en efficiënt wederzijds controlemechanisme met als doel het controleren van de toepassing van de grondbeginselen voor de strijd tegen corruptie (Resolutie 97/24 van het Comité van ministers) en de tenuitvoerlegging van de verbintenissen aangegaan in de internationale instrumenten aangenomen in uitvoering van het door het Comité van ministers in 1996 goedgekeurde Actieprogramma tegen Corruptie. De nadere modaliteiten van deze controleprocedures werden vastgelegd in het Statuut en het intern reglement van de GRECO (beschikbaar op de internetsite van de GRECO : www.greco.coe.int).

Het lidmaatschap van GRECO is onlosmakelijk verbonden met het feit van partij te zijn bij dit

ne peut adhérer à la Convention sans être membre du GRECO (voir l'article 15, §§ 3 et 4, et l'article 16, § 2, de la Convention). Ce système de suivi, qui repose sur le contrôle mutuel de pairs, est considéré comme nécessaire pour être efficace, notamment en raison de l'absence d'effet direct de la Convention.

La Belgique est membre du GRECO et a déjà fait l'objet d'une évaluation lors du cycle 2000-2002. Le rapport d'évaluation adopté le 15 décembre 2000 (voir le site Internet du GRECO) est globalement positif. L'évaluation porte provisoirement uniquement sur les aspects pénaux de la corruption. Pendant le cycle 2003-2005, chaque pays fait l'objet d'une nouvelle évaluation.

Telles sont, Mesdames et Messieurs, les considérations qu'appelle le présent projet de loi et qui font conclure que cette Convention peut être intégrée sans problèmes dans l'ordre juridique belge. Le gouvernement émet, dès lors, le souhait que le Parlement donne rapidement son assentiment de sorte que notre pays montre qu'il s'inscrit dans l'effort international visant à l'élimination du problème de la corruption dans tous ses aspects.

En date du 28 juin 2006 le Conseil d'État a donné son avis sur le projet de loi (Avis n° 40.653/2).

Suite à l'avis du Conseil d'État l'article 3 du projet de loi a été supprimé.

Le ministre des Affaires étrangères,

Karel DE GUCHT.

La ministre de la Justice,

Laurette ONKELINX.

Verdrag: men kan geen partij zijn bij het Verdrag zonder lid te zijn van GRECO (zie artikel 15, §§ 3 en 4, en artikel 16, § 2, van het Verdrag). Dit voortgangscontrolesysteem, dat gestoeld is op wederzijdse controle van gelijken, wordt, onder andere omwille van het gebrek aan rechtstreekse werking van het Verdrag, als een noodzaak beschouwd voor de doeltreffendheid ervan.

België is lid van de GRECO en werd tijdens de eerste cyclus 2000-2002 geëvalueerd. Het evaluatierapport dat op 15 december 2000 werd aangenomen (zie de website van de GRECO) is globaal genomen positief. Deze evaluatie heeft voorlopig enkel betrekking op de strafrechtelijke aspecten van corruptie. Tijdens de tweede cyclus 2003-2005 wordt elk land opnieuw geëvalueerd.

Dit zijn, Dames en Heren, de overwegingen waartoe dit wetsontwerp aanleiding geeft en die doen vaststellen dat de dit Verdrag zonder problemen in de Belgische rechtsorde kan worden opgenomen. De regering hoopt aldus dat het Parlement dit Verdrag spoedig goedkeurt, zodat ons land aantoon dat het zich aansluit bij de internationale inspanning om het fenomeen van de corruptie in al zijn aspecten te bestrijden.

Op 28 juni 2006 heeft de Raad van State zijn advies gegeven met betrekking tot het wetsontwerp (Advies nr. 40.653/2).

Ingevolge het advies van de Raad van State werd artikel 3 van het wetsontwerp geschrapt.

De minister van Buitenlandse Zaken,

Karel DE GUCHT.

De minister van Justitie,

Laurette ONKELINX.

PROJET DE LOI

ALBERT II,

Roi des Belges,

À tous, présents et à venir,
SALUT.

Sur la proposition de Notre ministre des Affaires étrangères et de Notre ministre de la Justice,

NOUS AVONS ARRÊTÉ ET ARRÊTONS :

Notre ministre des Affaires étrangères et Notre ministre de la Justice sont chargés de présenter, en Notre nom, aux Chambres législatives et de déposer au Sénat le projet de loi dont la teneur suit :

Article 1er

La présente loi règle une matière visée à l'article 77 de la Constitution.

Art. 2

La Convention civile sur la corruption, faite à Strasbourg le 4 novembre 1999, sortira son plein et entier effet.

Donné à Bruxelles, le 24 septembre 2006.

ALBERT

Par le Roi :

Le ministre des Affaires étrangères,

Karel DE GUCHT.

La ministre de la Justice,

Laurette ONKELINX.

WETSONTWERP

ALBERT II,

Koning der Belgen,

Aan allen die nu zijn en hierna wezen zullen,
ONZE GROET.

Op de voordracht van Onze minister van Buitenlandse Zaken en van Onze minister van Justitie,

HEBBEN WIJ BESLOTEN EN BESLUITEN WIJ :

Onze minister van Buitenlandse Zaken en Onze minister van Justitie zijn ermee belast het ontwerp van wet, waarvan de tekst hierna volgt, in Onze naam aan de Wetgevende Kamers voor te leggen en bij de Senaat in te dienen :

Artikel 1

Deze wet regelt een aangelegenheid als bedoeld in artikel 77 van de Grondwet.

Art. 2

Het Burgerlijk Verdrag inzake corruptie, gedaan te Straatsburg op 4 november 1999, zal volkomen gevolg hebben.

Gegeven te Brussel, 24 september 2006.

ALBERT

Van Koningswege :

De minister van Buitenlandse Zaken,

Karel DE GUCHT.

De minister van Justitie,

Laurette ONKELINX.

CONVENTION CIVILE sur la corruption

Préambule

Les États membres du Conseil de l'Europe, les autres États et la Communauté européenne, signataires de la présente Convention,

Considérant que le but du Conseil de l'Europe est de réaliser une union plus étroite entre ses membres;

Conscients de l'importance de renforcer la coopération internationale dans la lutte contre la corruption;

Soulignant le fait que la corruption représente une grave menace pour la prééminence du droit, la démocratie et les droits de l'homme, l'équité et la justice sociale, empêche le développement économique et met en danger le fonctionnement correct et loyal des économies de marché;

Reconnaissant les conséquences négatives de la corruption sur les individus, les entreprises et les États, ainsi que sur les institutions internationales;

Convaincus de l'importance pour le droit civil de contribuer à la lutte contre la corruption, notamment en permettant aux personnes qui ont subi un dommage d'obtenir une réparation équitable;

Rappelant les conclusions et résolutions des 19e (Malte, 1994), 21e (République tchèque, 1997) et 22e (Moldave, 1999) Conférences des ministres européens de la Justice;

Tenant compte du Programme d'action contre la corruption adopté par le Comité des ministres en novembre 1996;

Tenant également compte de l'étude relative à la possibilité d'élaborer une convention sur les actions civiles en indemnisation des dommages résultant de faits de corruption, approuvée par le Comité des ministres en février 1997;

Eu égard à la Résolution (97) 24 portant sur les 20 principes directeurs pour la lutte contre la corruption, adoptée par le Comité des ministres en novembre 1997, lors de sa 101e Session, à la Résolution (98) 7 portant autorisation de créer l'Accord partiel et élargi établissant le «Groupe d'États contre la Corruption — GRECO», adoptée par le Comité des ministres en mai 1998, lors de sa 102e Session, et à la Résolution (99) 5 instituant le GRECO, adoptée le 1er mai 1999;

Rappelant la Déclaration finale et le Plan d'action adoptés par les chefs d'État et de gouvernement du Conseil de l'Europe lors de leur 2e Sommet à Strasbourg, en octobre 1997,

Sont convenus de ce qui suit :

CHAPITRE Ier

Mesures à prendre au niveau national

Article 1er

Objet

Chaque Partie prévoit dans son droit interne des recours efficaces en faveur des personnes qui ont subi un dommage

VERTALING BURGERLIJK VERDRAG inzake corruptie

Preambule

De lidstaten van de Raad van Europa, de andere Staten en de Europese Gemeenschap, die dit Verdrag hebben ondertekend,

Overwegende dat het doel van de Raad van Europa het tot stand brengen van een grotere eenheid tussen zijn leden is;

In het besef dat het van belang is de internationale samenwerking te versterken in de bestrijding van corruptie;

Benadrukkend dat corruptie een ernstige bedreiging vormt voor de rechtsnormen, voor de democratie en de rechten van de mens, alsmede voor de billijkheid en de sociale rechtvaardigheid, dat zij de economische ontwikkeling in de weg staat alsook de correcte en eerlijke werking van de markteconomieën in gevaar brengt;

Erkennend de negatieve gevolgen van corruptie op personen, op het bedrijfsleven, op de Staten, alsook op de internationale instellingen;

Overtuigd van het belang voor het burgerlijk recht om bij te dragen tot de bestrijding van corruptie, inzonderheid door personen die schade hebben geleden in staat te stellen een billijke vergoeding te bekomen;

Herinnerend aan de conclusies en resoluties van de 19e (Malta, 1994), 21e (Tsjechische Republiek, 1997) en 22e (Moldova, 1999) Conferentie van Europese ministers van Justitie;

Rekening houdend met het Actieprogramma tegen corruptie aangenomen door het Comité van ministers in november 1996;

Voorts rekening houdend met het onderzoek naar de mogelijkheid om een verdrag uit te werken betreffende de burgerlijke rechtsvordering tot vergoeding van schade die voortvloeit uit daden van corruptie, goedgekeurd door het Comité van ministers in februari 1997;

Gelet op Resolutie (97) 24 betreffende de 20 grondbeginselen voor de bestrijding van corruptie, aangenomen door het Comité van ministers tijdens zijn 101e vergadering in november 1997, op Resolutie (98) 7 betreffende de machtiging om te voorzien in het gedeeltelijke en uitgebreide akkoord tot instelling van de «Groep van Staten tegen Corruptie — GRECO», aangenomen door het Comité van ministers tijdens de 102e vergadering in mei 1998, alsook op Resolutie (99) 5 tot instelling van de GRECO, aangenomen op 1 mei 1999;

Herinnerend aan de Slotverklaring en aan het Actieplan aangenomen door de Staats- en Regeringsleiders van de Raad van Europa tijdens hun 2e Topconferentie te Straatsburg in oktober 1997,

Zijn overeengekomen als volgt :

HOOFDSTUK I

Maatregelen die op nationaal vlak moeten worden genomen

Artikel 1

Doel

Elke Partij voorziet in haar nationaal recht in doeltreffende rechtsmiddelen ten behoeve van personen die schade hebben

résultant d'un acte de corruption afin de leur permettre de défendre leurs droits et leurs intérêts, y compris la possibilité d'obtenir des dommages-intérêts.

Article 2

Définition de la corruption

Aux fins de la présente Convention, on entend par « corruption » le fait de solliciter, d'offrir, de donner ou d'accepter, directement ou indirectement, une commission illicite, ou un autre avantage indu ou la promesse d'un tel avantage indu qui affecte l'exercice normal d'une fonction ou le comportement requis du bénéficiaire de la commission illicite, ou de l'avantage indu ou de la promesse d'un tel avantage indu.

Article 3

Indemnisation des dommages

1. Chaque Partie prévoit dans son droit interne que les personnes qui ont subi un dommage résultant d'un acte de corruption disposent d'une action en vue d'obtenir la réparation de l'intégralité de ce préjudice.

2. Cette réparation peut porter sur les dommages patrimoniaux déjà subis, le manque à gagner et les préjudices extra-patrimoniaux.

Article 4

Responsabilité

1. Chaque Partie prévoit dans son droit interne que les conditions suivantes doivent être réunies pour que le préjudice puisse être indemnisé :

i. le défendeur a commis ou autorisé l'acte de corruption, ou omis de prendre des mesures raisonnables pour prévenir l'acte de corruption;

ii. le demandeur a subi un dommage; et

iii. il existe un lien de causalité entre l'acte de corruption et le dommage.

2. Chaque Partie prévoit dans son droit interne que, si plusieurs défendeurs sont responsables de dommages résultant du même acte de corruption, ils en portent solidairement la responsabilité.

Article 5

Responsabilité de l'État

Chaque Partie prévoit dans son droit interne des procédures appropriées permettant aux personnes qui ont subi un dommage résultant d'un acte de corruption commis par un de ses agents publics dans l'exercice de ses fonctions de demander à être indemnisées par l'État ou, dans le cas où la Partie n'est pas un État, par les autorités compétentes de cette Partie.

geleden die voortvloeit uit een daad van corruptie, teneinde hen de mogelijkheid te bieden hun rechten en hun belangen te verdedigen, inbegrepen de mogelijkheid om schadevergoeding te verkrijgen.

Artikel 2

Definitie van corruptie

Voor de toepassing van dit Verdrag wordt verstaan onder « corruptie » : het rechtstreeks of onrechtstreeks vragen, aanbieden, geven of aanvaarden van steekpenningen, of van een ander onverschuldigd voordeel of de belofte van dergelijk voordeel, dat invloed heeft op de normale uitoefening van een ambt of op het vereiste gedrag van de begunstigde van de steekpenningen, van het onverschuldigd voordeel of van de belofte van dergelijk voordeel.

Artikel 3

Schadevergoeding

1. Elke Partij voorziet in haar nationaal recht dat de personen die schade hebben geleden die voortvloeit uit een daad van corruptie een rechtsvordering tot het bekomen van volledige vergoeding van deze schade kunnen instellen.

2. Deze schadevergoeding kan betrekking hebben op de reeds geleden vermogensrechtelijke schade, op de winstderving en op de niet-vermogensrechtelijke schade.

Artikel 4

Aansprakelijkheid

1. Elke Partij voorziet in haar nationaal recht dat de volgende voorwaarden moeten vervuld zijn opdat de schade kan worden vergoed :

i. de verweerder heeft de daad van corruptie gepleegd of toegestaan, of nagelaten redelijke maatregelen te treffen om de daad van corruptie te voorkomen;

ii. de eiser heeft schade geleden; en

iii. er bestaat een oorzakelijk verband tussen de daad van corruptie en de schade.

2. Elke Partij voorziet in haar nationaal recht dat indien verschillende verweerders aansprakelijk zijn voor schade die voortvloeit uit dezelfde daad van corruptie, zij hiervoor hoofdelijk aansprakelijk zijn.

Artikel 5

Aansprakelijkheid van de Staat

Elke Partij voorziet in haar nationaal recht in gepaste procedures die aan personen die schade hebben geleden die voortvloeit uit een daad van corruptie gepleegd door een van haar ambtenaren in de uitoefening van zijn ambt, de mogelijkheid bieden te vragen om te worden vergoed door de Staat of, als de Partij geen Staat is, door de bevoegde autoriteiten van deze Partij.

Article 6

Faute concurrente

Chaque Partie prévoit dans son droit interne que l'indemnisation du dommage peut être réduite ou supprimée en tenant compte des circonstances si le demandeur a, par sa faute, contribué à la survenance du dommage ou à son aggravation.

Article 7

Délais

1. Chaque Partie prévoit dans son droit interne que l'action en réparation du dommage se prescrit à l'expiration d'un délai d'au moins trois ans à compter du jour où la personne qui a subi un dommage a eu connaissance ou aurait dû raisonnablement avoir connaissance du dommage ou de l'acte de corruption, et de l'identité de la personne responsable. Néanmoins, cette action ne pourra plus être exercée après l'expiration d'un délai d'au moins dix ans à compter de la date à laquelle l'acte de corruption a été commis.

2. Le droit des Parties régissant la suspension ou l'interruption des délais s'applique, s'il y a lieu, aux délais prescrits dans le paragraphe 1er.

Article 8

Validité des contrats

1. Chaque Partie prévoit dans son droit interne que tout contrat ou toute clause d'un contrat dont l'objet est un acte de corruption sont entachés de nullité.

2. Chaque Partie prévoit dans son droit interne que tout contractant dont le consentement a été vicié par un acte de corruption peut demander au tribunal l'annulation de ce contrat, sans préjudice de son droit de demander des dommages-intérêts.

Article 9

Protection des employés

Chaque Partie prévoit dans son droit interne une protection adéquate contre toute sanction injustifiée à l'égard des employés qui, de bonne foi et sur la base de soupçons raisonnables, dénoncent des faits de corruption aux personnes ou autorités responsables.

Article 10

Établissement du bilan et vérification des comptes

1. Chaque Partie prend les mesures nécessaires en droit interne pour que les comptes annuels des sociétés soient établis avec clarté et qu'ils donnent une image fidèle de la situation financière de la société.

2. Afin de prévenir la commission d'actes de corruption, chaque Partie prévoit dans son droit interne que les personnes chargées du contrôle des comptes s'assurent que les comptes annuels présentent une image fidèle de la situation financière de la société.

Artikel 6

Samenlopende fout

Elke Partij voorziet in haar nationaal recht dat rekening houdend met de omstandigheden de schadevergoeding kan worden verminderd of verworpen indien de eiser door zijn fout heeft bijgedragen tot het ontstaan van de schade of tot de verergering ervan.

Artikel 7

Termijnen

1. Elke Partij voorziet in haar nationaal recht dat de vordering tot schadevergoeding verjaart na het verstrijken van een termijn van ten minste drie jaar te rekenen van de dag waarop de persoon die schade heeft geleden kennis heeft gekregen of redelijkerwijze kennis had moeten hebben van de schade of van de daad van corruptie, alsmede van de identiteit van de aansprakelijke persoon. Deze rechtsvordering kan evenwel niet meer worden ingesteld na het verstrijken van een termijn van ten minste tien jaar te rekenen van de dag waarop de daad van corruptie is gepleegd.

2. Het recht van de Partijen met betrekking tot de schorsing of de stuiting van de termijnen is, als daar reden toe is, van toepassing op de termijnen bepaald in paragraaf 1.

Artikel 8

Geldigheid van overeenkomsten

1. Elke Partij voorziet in haar nationaal recht dat elke overeenkomst of elk beding van een overeenkomst waarvan het voorwerp een daad van corruptie is, nietig is.

2. Elke Partij voorziet in haar nationaal recht dat elke contractant wiens toestemming gebrekkig is wegens een daad van corruptie, aan de rechtbank de nietigverklaring van die overeenkomst kan vragen, onverminderd het recht om schadevergoeding te eisen.

Artikel 9

Bescherming van werknemers

Elke Partij voorziet in haar nationaal recht in een adequate bescherming tegen elke ongerechtvaardigde sanctie ten aanzien van werknemers die te goeder trouw en op grond van redelijke vermoedens daden van corruptie aangeven bij de verantwoordelijke personen of autoriteiten.

Artikel 10

Opmaken van de balans en nazicht van de rekeningen

1. Elke Partij treft in haar nationaal recht de maatregelen die vereist zijn opdat de jaarrekeningen van vennootschappen duidelijk worden opgesteld en een getrouw beeld geven van de financiële toestand van de vennootschap.

2. Teneinde daden van corruptie te voorkomen, voorziet elke Partij in haar nationaal recht dat de personen die belast zijn met het nazicht van de rekeningen, zich ervan vergewissen dat de jaarrekeningen een getrouw beeld geven van de financiële toestand van de vennootschap.

Article 11

Obtention des preuves

Chaque Partie prévoit dans son droit interne des procédures efficaces pour le recueil des preuves dans le cadre d'une procédure civile consécutive à un acte de corruption.

Article 12

Mesures conservatoires

Chaque Partie prévoit dans son droit interne des mesures conservatoires judiciaires afin de préserver les droits et intérêts des parties pendant les procédures civiles consécutives à un acte de corruption.

CHAPITRE II

Coopération internationale et suivi de la mise en œuvre

Article 13

Coopération internationale

Les Parties coopèrent efficacement pour les questions relatives aux procédures civiles dans des affaires de corruption, notamment en ce qui concerne la notification des actes, l'obtention des preuves à l'étranger, la compétence, la reconnaissance et l'exécution des jugements étrangers et les dépens, conformément aux dispositions des instruments internationaux pertinents relatifs à la coopération internationale en matière civile et commerciale auxquels elles sont Parties, ainsi qu'à celles de leur droit interne.

Article 14

Suivi

Le Groupe d'États contre la Corruption (GRECO) assure le suivi de la mise en œuvre de la présente Convention par les Parties.

CHAPITRE III

Clauses finales

Article 15

Signature et entrée en vigueur

1. La présente Convention est ouverte à la signature des États membres du Conseil de l'Europe, des États non membres qui ont participé à son élaboration, ainsi que de la Communauté européenne.

2. La présente Convention sera soumise à ratification, acceptation ou approbation. Les instruments de ratification, d'acceptation ou d'approbation seront déposés près le Secrétaire Général du Conseil de l'Europe.

Artikel 11

Bewijsgaring

Elke Partij voorziet in haar nationaal recht in efficiënte procedures voor het vergaren van bewijs in het kader van een burgerlijke rechtspleging ingesteld als gevolg van een daad van corruptie.

Artikel 12

Bewarende maatregelen

Elke partij voorziet in haar nationaal recht in bewarende gerechtelijke maatregelen teneinde de rechten en de belangen van de partijen te waarborgen tijdens de burgerlijke rechtspleging ingesteld als gevolg van een daad van corruptie.

HOOFDSTUK II

Internationale samenwerking en voortgangscntrole op de tenuitvoerlegging

Artikel 13

Internationale samenwerking

De Partijen werken op doeltreffende wijze samen in aangelegenheden die betrekking hebben op de burgerlijke rechtspleging in zaken van corruptie, inzonderheid op het stuk van de kennisgeving van akten, de bewijsgaring in het buitenland, de bevoegdheid, de erkenning en de tenuitvoerlegging van buitenlandse vonnissen en de kosten, overeenkomstig de bepalingen van de relevante internationale instrumenten inzake internationale samenwerking in burgerlijke zaken en in handelszaken bij welke zij partij zijn, alsmede overeenkomstig de bepalingen van hun nationaal recht.

Artikel 14

Voortgangscntrole

De Groep van Staten tegen Corruptie (GRECO) ziet erop toe dat de Partijen dit Verdrag ten uitvoer leggen.

HOOFDSTUK III

Slotbepalingen

Artikel 15

Ondertekening en inwerkingtreding

1. Dit Verdrag staat open voor ondertekening door de lidstaten van de Raad van Europa, door de Staten die geen lid zijn maar aan de opstelling ervan hebben deelgenomen, alsmede door de Europese Gemeenschap.

2. Dit Verdrag dient te worden bekrachtigd, aanvaard of goedgekeurd. De akten van bekrachtiging, aanvaarding of goedkeuring worden neergelegd bij de Secretaris-generaal van de Raad van Europa.

3. La présente Convention prendra effet le premier jour du mois qui suit l'expiration d'une période de trois mois après la date à laquelle quatorze signataires auront exprimé leur consentement à être liés par la Convention, conformément aux dispositions du paragraphe 2. Un tel signataire non membre du Groupe d'États contre la Corruption (GRECO) au moment de la ratification, acceptation ou approbation le deviendra automatiquement le jour de l'entrée en vigueur de la présente Convention.

4. Pour tout signataire qui exprimera ultérieurement son consentement à être lié par la Convention, celle-ci entrera en vigueur le premier jour du mois qui suit l'expiration d'une période de trois mois après la date de l'expression de son consentement à être lié par la Convention conformément aux dispositions du paragraphe 2. Tout signataire non membre du Groupe d'États contre la corruption (GRECO) au moment de la ratification, acceptation ou approbation le deviendra automatiquement le jour de l'entrée en vigueur de la présente Convention à son égard.

5. Des modalités particulières de participation de la Communauté européenne au Groupe d'États contre la Corruption (GRECO) seront déterminées en tant que de besoin d'un commun accord avec la Communauté européenne.

Article 16

Adhésion à la Convention

1. Après l'entrée en vigueur de la présente Convention, le Comité des ministres du Conseil de l'Europe pourra, après avoir consulté les Parties à la Convention, inviter tout État non membre du Conseil n'ayant pas participé à son élaboration, à adhérer à la présente Convention par une décision prise à la majorité prévue à l'article 20.d du Statut du Conseil de l'Europe et à l'unanimité des représentants des Parties ayant le droit de siéger au Comité.

2. Pour tout État adhérent, la Convention entrera en vigueur le premier jour du mois qui suit l'expiration d'une période de trois mois après la date de dépôt de l'instrument d'adhésion près le Secrétaire Général du Conseil de l'Europe. Tout État adhérent deviendra automatiquement membre du GRECO, s'il ne l'est pas déjà au moment de l'adhésion, le jour de l'entrée en vigueur de la présente Convention à son égard.

Article 17

Réserves

Aucune réserve n'est admise aux dispositions de cette Convention.

Article 18

Application territoriale

1. Tout État ou la Communauté européenne pourra, au moment de la signature ou au moment du dépôt de son instrument de ratification, d'acceptation, d'approbation ou d'adhésion, désigner le ou les territoires auxquels s'appliquera la présente Convention.

2. Toute Partie pourra, à tout autre moment par la suite, par une déclaration adressée au Secrétaire Général du Conseil de l'Europe, étendre l'application de la présente Convention à tout autre

3. Dit Verdrag treedt in werking de eerste dag van de maand die volgt op het verstrijken van een periode van drie maanden na de datum waarop veertien ondertekenaars hun instemming hebben uitgedrukt om door het Verdrag te worden gebonden overeenkomstig de bepalingen van paragraaf 2. Zulk een ondertekenaar die geen lid is van de Groep van Staten tegen Corruptie (GRECO) op het tijdstip van bekrachtiging, aanvaarding of goedkeuring, wordt automatisch lid de dag waarop dit Verdrag in werking treedt.

4. Ten aanzien van elke ondertekenaar die op een later tijdstip zijn instemming uitdrukt om door dit Verdrag te worden gebonden, treedt dit in werking de eerste dag van de maand die volgt op het verstrijken van een periode van drie maanden na de datum waarop hij zijn instemming heeft uitgedrukt om door het Verdrag te worden gebonden overeenkomstig de bepalingen van paragraaf 2. Elke ondertekenaar die geen lid is van de Groep van Staten tegen Corruptie (GRECO) op het tijdstip van bekrachtiging, aanvaarding of goedkeuring wordt automatisch lid de dag waarop dit Verdrag ten aanzien van hem in werking treedt.

5. Bijzondere modaliteiten voor de deelname van de Europese Gemeenschap aan de Groep van Staten tegen Corruptie (GRECO) zullen voor zover nodig worden vastgelegd door middel van een gemeenschappelijk akkoord met de Europese Gemeenschap.

Artikel 16

Toetreding tot het Verdrag

1. Na de inwerkingtreding van dit Verdrag kan het Comité van ministers van de Raad van Europa, na de Partijen bij het Verdrag te hebben geraadpleegd, elke Staat die geen lid is van de Raad uitnodigen om tot dit Verdrag toe te treden, bij een besluit genomen met de meerderheid bedoeld in artikel 20. d van het Statuut van de Raad van Europa en met eenparigheid van stemmen van de vertegenwoordigers van de Partijen die het recht hebben in het Comité te zetelen.

2. Ten aanzien van elke toetredende Staat treedt dit Verdrag in werking de eerste dag van de maand die volgt op het verstrijken van een periode van drie maanden na de datum van neerlegging van de akte van toetreding bij de Secretaris-generaal van de Raad van Europa. Elke toetredende Staat wordt automatisch lid van de GRECO, als hij dat al niet is op het tijdstip van toetreding, op de dag waarop dit Verdrag ten aanzien van hem in werking treedt.

Artikel 17

Voorbehouden

Ten aanzien van de bepalingen van dit Verdrag mag geen enkel voorbehoud worden gemaakt.

Artikel 18

Territoriale toepassing

1. Elke Staat of de Europese Gemeenschap kan op het tijdstip van ondertekening of van neerlegging van zijn akte van bekrachtiging, aanvaarding, goedkeuring of toetreding het grondgebied of de grondgebieden aanwijzen waarop dit Verdrag van toepassing zal zijn.

2. Elke Staat kan te allen tijde daarna, door middel van een aan de Secretaris-generaal van de Raad van Europa gerichte verklaring, de toepassing van dit Verdrag uitbreiden tot ieder ander in de

territoire désigné dans la déclaration. La Convention entrera en vigueur à l'égard de ce territoire le premier jour du mois qui suit l'expiration d'une période de trois mois après la date de réception de ladite déclaration par le Secrétaire Général.

3. Toute déclaration faite en vertu des deux paragraphes précédents pourra être retirée, en ce qui concerne tout territoire désigné dans cette déclaration, par notification adressée au Secrétaire Général. Le retrait prendra effet le premier jour du mois qui suit l'expiration d'une période de trois mois après la date de réception de ladite notification par le Secrétaire Général.

Article 19

Relations avec d'autres instruments et accords

1. La présente Convention ne porte pas atteinte aux droits et obligations découlant d'instruments internationaux multilatéraux concernant des questions particulières.

2. Les Parties à la Convention pourront conclure entre elles des accords bilatéraux ou multilatéraux relatifs aux questions réglées par la présente Convention, aux fins de compléter ou de renforcer les dispositions de celle-ci ou pour faciliter l'application des principes qu'elle consacre ou, sans préjudice des objectifs et des principes de la présente Convention, se soumettre à des règles en la matière dans le cadre d'un système spécial qui est contraignant au moment de l'ouverture à la signature de la présente Convention.

3. Lorsque deux ou plus de deux Parties ont déjà conclu un accord ou un traité sur un sujet couvert par la présente Convention, ou lorsqu'elles ont établi d'une autre manière leurs relations quant à ce sujet, elles auront la faculté d'appliquer ledit accord, traité ou arrangement au lieu de la présente Convention.

Article 20

Amendements

1. Des amendements à la présente Convention peuvent être proposés par chaque Partie et toute proposition sera communiquée par le Secrétaire Général du Conseil de l'Europe aux États membres du Conseil de l'Europe, aux États non membres qui ont participé à l'élaboration de cette Convention, à la Communauté européenne, ainsi qu'à tout État qui a adhéré ou qui a été invité à adhérer à la présente Convention, conformément aux dispositions de l'article 16.

2. Tout amendement proposé par une Partie est communiqué au Comité européen de coopération juridique (CDCJ) qui soumet au Comité des ministres son avis sur l'amendement proposé.

3. Le Comité des ministres examine l'amendement proposé et l'avis soumis par le Comité européen de coopération juridique (CDCJ) et, après consultation des Parties à cette Convention qui ne sont pas membres du Conseil de l'Europe, peut adopter l'amendement.

4. Le texte de tout amendement adopté par le Comité des ministres conformément au paragraphe 3 du présent article est transmis aux Parties pour acceptation.

5. Tout amendement adopté conformément au paragraphe 3 du présent article entrera en vigueur le trentième jour après que toutes les Parties auront informé le Secrétaire Général qu'elles l'ont accepté.

verklaring aangewezen grondgebied. Ten aanzien van dit grondgebied treedt het Verdrag in werking de eerste dag van de maand die volgt op het verstrijken van een periode van drie maanden na de datum van ontvangst van de verklaring door de Secretaris-generaal.

3. Elke krachtens de twee voorgaande paragrafen afgelegde verklaring kan ten aanzien van elk in die verklaring aangewezen grondgebied worden ingetrokken door middel van een aan de Secretaris-generaal gerichte kennisgeving. Deze intrekking wordt van kracht de eerste dag van de maand die volgt op het verstrijken van een periode van drie maanden na de datum van ontvangst van de kennisgeving door de Secretaris-generaal.

Artikel 19

Verhouding tot andere instrumenten en overeenkomsten

1. Dit Verdrag doet geen afbreuk aan de rechten en verplichtingen die voortvloeien uit internationale multilaterale verplichtingen.

2. De Partijen bij het Verdrag kunnen onderling bilaterale of multilaterale overeenkomsten sluiten die betrekking hebben op de aangelegenheden geregeld in dit Verdrag, teneinde de bepalingen ervan aan te vullen of te versterken of de toepassing van de erin bekrachtigde beginselen te vergemakkelijken, dan wel om, onverminderd de doelstellingen en de beginselen van dit Verdrag, zich te onderwerpen aan de regels terzake in het kader van een bijzonder stelsel dat bindend is op het tijdstip waarop dit Verdrag wordt ondertekening wordt opengesteld.

3. Indien twee of meer Partijen reeds een overeenkomst of verdrag hebben gesloten over een aangelegenheid waarop dit Verdrag betrekking heeft, of hun betrekkingen in deze aangelegenheid op een andere manier hebben geregeld, kunnen zij die overeenkomst, dat verdrag of die regeling toe passen in plaats van dit Verdrag.

Artikel 20

Wijzigingen

1. Wijzigingen aan dit Verdrag kunnen worden voorgesteld door elke Partij. Elk voorstel wordt door de Secretaris-generaal van de Raad van Europa meegedeeld aan de lidstaten van de Raad van Europa, aan de niet-Lidstaten die hebben deelgenomen aan de uitwerking van dit Verdrag, aan de Europese Gemeenschap, alsmede aan elke Staat die is toetreden of die is uitgenodigd om toe te treden tot dit Verdrag overeenkomstig de bepalingen van artikel 16.

2. Elke wijziging voorgesteld door een Partij wordt meegedeeld aan het Europees Comité voor Juridische Samenwerking (CDCJ) dat zijn advies over de voorgestelde wijziging voorlegt aan het Comité van ministers.

3. Het Comité van ministers onderzoekt de voorgestelde wijziging en het advies voorgelegd door het Europees Comité voor Juridische Samenwerking (CDCJ) en kan de wijziging aannemen na raadpleging van de Partijen bij dit Verdrag die geen lid zijn van de Raad van Europa.

4. De tekst van elke wijziging door het Comité van ministers aangenomen overeenkomstig paragraaf 3 van dit artikel wordt aan de Partijen ter aanvaarding toegezonden.

5. Elke overeenkomstig paragraaf 3 van dit artikel aangenomen wijziging treedt in werking de dertigste dag nadat alle Partijen de Secretaris-generaal in kennis hebben gesteld van hun aanvaarding ervan.

Article 21

Règlement des différends

1. Le Comité européen de coopération juridique (CDCJ) du Conseil de l'Europe sera tenu informé de l'interprétation et de l'application de la présente Convention.

2. En cas de différend entre les Parties sur l'interprétation ou l'application de la présente Convention, elles s'efforceront de parvenir à un règlement du différend par la négociation ou tout autre moyen pacifique de leur choix, y compris la soumission du différend au Comité européen de coopération juridique (CDCJ), à un tribunal arbitral qui prendra des décisions qui lieront les Parties au différend ou à la Cour internationale de justice, selon un accord commun entre les Parties concernées

Article 22

Dénonciation

1. Chaque Partie peut, à tout moment, dénoncer la présente Convention en adressant une notification au Secrétaire Général du Conseil de l'Europe.

2. La dénonciation prendra effet le premier jour du mois qui suit l'expiration d'une période de trois mois après la date de réception de la notification par le Secrétaire Général.

Article 23

Notifications

Le Secrétaire Général du Conseil de l'Europe notifiera aux États membres du Conseil et à tous les autres signataires et Parties à la présente Convention :

- a. toute signature;
- b. le dépôt de tout instrument de ratification, d'acceptation, d'approbation ou d'adhésion;
- c. toute date d'entrée en vigueur de la présente Convention conformément à ses articles 15 et 16;
- d. tout autre acte, notification ou communication ayant trait à la présente Convention.

En foi de quoi, les soussignés, dûment autorisés à cet effet, ont signé la présente Convention.

Fait à Strasbourg, le 4 novembre 1999, en français et en anglais, les deux textes faisant également foi, en un seul exemplaire qui sera déposé dans les archives du Conseil de l'Europe. Le Secrétaire Général du Conseil de l'Europe en communiquera copie certifiée conforme à chacun des États membres du Conseil de l'Europe, aux États non membres qui ont participé à l'élaboration de la Convention, à la Communauté européenne, ainsi qu'à tout État invité à y adhérer.

Artikel 21

Regeling van geschillen

1. Het Europees Comité voor Juridische Samenwerking (CDCJ) van de Raad van Europa wordt op de hoogte gehouden van de uitlegging en van de toepassing van dit Verdrag.

2. Ingeval van een geschil tussen de Partijen over de uitlegging of de toepassing van dit Verdrag, trachten de Partijen het geschil te beslechten door onderhandeling of door elk ander vreedzaam middel naar keuze, daaronder begrepen de voorlegging van het geschil aan het Europees Comité voor Juridische Samenwerking (CDCJ), aan een scheidsgerecht dat beslissingen neemt die de Partijen bij het geschil binden dan wel aan het Internationaal Gerechtshof, overeenkomstig een gemeenschappelijke overeenkomst tussen de betrokken Partijen.

Artikel 22

Opzegging

1. Elke Partij kan dit Verdrag te allen tijde opzeggen door middel van een kennisgeving gericht aan de Secretaris-generaal van de Raad van Europa.

2. De opzegging wordt van kracht de eerste dag van de maand na het verstrijken van een periode van drie maanden na de datum van ontvangst van de kennisgeving door de Secretaris-generaal.

Artikel 23

Kennisgevingen

De Secretaris-generaal van de Raad van Europa stelt de lidstaten van de Raad en alle andere ondertekenaars en Partijen bij dit Verdrag in kennis van :

- a. elke ondertekening;
- b. de neerlegging van elke akte van bekrachtiging, aanvaarding, goedkeuring of toetreding;
- c. elke datum van inwerkingtreding van dit Verdrag overeenkomstig de artikelen 15 en 16;
- d. elke andere akte, kennisgeving of mededeling die betrekking heeft op dit Verdrag.

Ten blijke waarvan de ondergetekenden, daartoe behoorlijk gemachtigd, dit Verdrag hebben ondertekend.

Gedaan te Straatsburg op 4 november 1999, in de Franse en de Engelse taal, beide teksten zijnde gelijkelijk authentiek, in een enkel exemplaar dat zal worden neergelegd in het archief van de Raad van Europa. De Secretaris-generaal van de Raad van Europa deelt hiervan een voor eensluidend gewaarmerkt afschrift mee aan elke Lidstaat van de Raad van Europa, aan de niet-Lidstaten die hebben deelgenomen aan de uitwerking van dit Verdrag, aan de Europese Gemeenschap en aan elke Staat die is uitgenodigd om tot dit Verdrag toe te treden.

**AVANT-PROJET DE LOI
SOU MIS À L'AVIS
DU CONSEIL D'ÉTAT**

Avant-projet de loi portant assentiment à la Convention civile sur la corruption, faite à Strasbourg le 4 novembre 1999.

Article 1er

La présente loi règle une matière visée à l'article 77 de la Constitution.

Art. 2

La Convention civile sur la corruption, faite à Strasbourg le 4 novembre 1999, sortira son plein et entier effet.

Art. 3

L'article 15, alinéa 1er, de la loi du 24 décembre 1993 relative aux marchés publics et à certains marchés de travaux, de fourniture et de services, est complété comme suit :

« Cette indemnité forfaitaire est complétée d'une indemnité en vue de la réparation de l'intégralité du dommage, lorsque celui-ci résulte d'un acte de corruption au sens de l'article 2 de la Convention civile sur la corruption, faite à Strasbourg le 4 novembre 1999 et approuvée par la loi du ... ».

*
* *

**VOORONTWERP VAN WET
VOOR ADVIES VOORGELEGD
AAN DE RAAD VAN STATE**

Voorontwerp van wet houdende instemming met het Burgerlijk Verdrag inzake corruptie, gedaan te Straatsburg op 4 november 1999.

Artikel 1

Deze wet regelt een aangelegenheid als bedoeld in artikel 77 van de Grondwet.

Art. 2

Het Burgerlijk Verdrag inzake corruptie, gedaan te Straatsburg op 4 november 1999, zal volkomen gevolg hebben.

Art. 3

Artikel 15, eerste lid, van de wet van 24 december 1993 betreffende de oveheidsopdrachten en sommige opdrachten voor aanneming van werken, leveringen en diensten, wordt aangevuld als volgt :

« Deze forfaitaire schadevergoeding wordt aangevuld met een schadeloosstelling met het oog op het volledige herstel van de schade, wanneer deze voortvloeit uit een daad van corruptie in de zin van artikel 2 van het Burgerlijk Verdrag inzake corruptie, gedaan te Straatsburg op 4 november 1999 en goedgekeurd bij de wet van ... ».

*
* *

AVIS DU CONSEIL D'ÉTAT

40.653/2

Le CONSEIL D'ÉTAT, section de législation, deuxième chambre, saisi par le ministre des Affaires étrangères, le 7 juin 2006, d'une demande d'avis, dans un délai de trente jours, sur un avant-projet de loi « portant assentiment à la Convention civile sur la corruption, faite à Strasbourg le 4 novembre 1999 », a donné le 28 juin 2006 l'avis suivant :

Comme la demande d'avis est introduite sur la base de l'article 84, § 1er, alinéa 1er, 1°, des lois coordonnées sur le Conseil d'État, tel qu'il est remplacé par la loi du 2 avril 2003, la section de législation limite son examen au fondement juridique de l'avant-projet, à la compétence de l'auteur de l'acte ainsi qu'à l'accomplissement des formalités préalables, conformément à l'article 84, § 3, des lois coordonnées précitées.

Sur ces trois points, l'avant-projet appelle les observations ci-après.

Examen du projet*Dispositif*

Article 3

L'article 3 de l'avant-projet de loi constitue un doublon de l'article 396 de la loi-programme du 22 décembre 2003 (1). Il doit donc être omis, l'ajout envisagé par les auteurs de l'avant-projet présentement examiné « et approuvée par la loi du ... » étant inopérant. En effet, cette date ne sera pas connue lors du vote de la loi par les Chambres législatives; d'autre part, cette date ne permet pas de déterminer l'entrée en vigueur pour la Belgique de la Convention.

Il faut préférer, conformément à l'usage, la mention au *Moniteur belge* de la date d'entrée en vigueur de la convention lorsqu'elle aura pu être déterminée et prévoir la publication de la Convention et de cette mention en temps utile pour informer les destinataires de la règle de droit dès l'instant où la règle nouvelle leur est applicable (2).

(1) En application de l'article 397 de la même loi-programme, l'article 396 entre en vigueur le jour de l'entrée en vigueur pour la Belgique de la Convention civile sur la corruption, faite à Strasbourg le 4 novembre 1999.

(2) Pour la détermination de la date précise de l'entrée en vigueur de la Convention, voir les paragraphes 3 et 4 de l'article 15 de la Convention.

ADVIES VAN DE RAAD VAN STATE

40.653/2

De RAAD VAN STATE, afdeling wetgeving, tweede kamer, op 7 juni 2006 door de minister van Buitenlandse Zaken verzocht hem, binnen een termijn van dertig dagen, van advies te dienen over een voorontwerp van wet « houdende instemming met het Burgerlijk Verdrag inzake corruptie, gedaan te Straatsburg op 4 november 1999 », heeft op 28 juni 2006 het volgende advies gegeven :

Aangezien de adviesaanvraag ingediend is op basis van artikel 84, § 1, eerste lid, 1°, van de gecoördineerde wetten op de Raad van State, zoals het is vervangen bij de wet van 2 april 2003, beperkt de afdeling wetgeving overeenkomstig artikel 84, § 3, van de voornoemde gecoördineerde wetten haar onderzoek tot de rechtsgrond van het voorontwerp, de bevoegdheid van de steller van de handeling en de te vervullen voorafgaande vormvereisten.

Wat deze drie punten betreft, geeft het voorontwerp aanleiding tot de volgende opmerkingen.

Onderzoek van het ontwerp*Dispositief*

Artikel 3

Artikel 3 van het voorontwerp van wet is een herhaling van artikel 396 van de programmawet van 22 december 2003 (1). Dat artikel moet dus vervallen, daar de toevoeging van de woorden « en goedgekeurd bij de wet van ... », die door de stellers van het thans onderzochte voorontwerp wordt voorgesteld, onwerkzaam is. Die datum zal immers nog niet bekend zijn op het ogenblik waarop de wetgevende kamers over de wet zullen stemmen; bovendien kan uit die datum niet worden opgemaakt wanneer het verdrag in werking treedt voor België.

Overeenkomstig het gebruik is het verkieslijk in het *Belgisch Staatsblad* de datum van inwerkingtreding van het verdrag te vermelden wanneer die datum zal kunnen worden vastgesteld, en ervoor te zorgen dat het verdrag en die vermelding tijdig bekendgemaakt worden teneinde de adressaten van de rechtsregel ervan in kennis te stellen zodra de nieuwe regel op hen van toepassing is (2).

(1) Artikel 396 treedt met toepassing van artikel 397 van dezelfde programmawet in werking de dag van inwerkingtreding voor België van het Burgerlijk Verdrag inzake corruptie, gedaan te Straatsburg op 4 november 1999.

(2) Wat de vaststelling van de precieze datum van inwerkingtreding van het verdrag betreft, zie de leden 3 en 4 van artikel 15 van het verdrag.

Ce qui précède illustre l'intérêt d'intégrer, dans une loi d'assentiment déposée au Sénat, les adaptations de droit matériel que requiert le respect des engagements internationaux que la Belgique se propose de prendre, ainsi que le Conseil d'État l'a déjà admis ou recommandé (1).

La chambre était composée de

M. Y. KREINS, président de chambre,

M. J. JAUMOTTE et Mme M. BAGUET, conseillers d'État,

M. H. BOSLY, assesseur de la section de législation,

Mme B. VIGNERON, greffier.

Le rapport a été présenté par M. J. RÉGNIER, premier auditeur chef de section.

Le greffier,

B. VIGNERON.

Le président,

Y. KREINS.

Het vorenstaande illustreert het belang om in een bij de Senaat ingediende instemmingswet de materieelrechtelijke aanpassingen op te nemen die nodig zijn voor de inachtneming van de internationale verbintenissen die België voornemens is aan te gaan, zoals de Raad van State reeds heeft aangenomen of aanbevolen (1).

De kamer was samengesteld uit

De heer Y. KREINS, kamervoorzitter,

De heer J. JAUMOTTE en mevrouw M. BAGUET, staatsraden,

De heer H. BOSLY, assessor van de afdeling wetgeving,

Mevrouw B. VIGNERON, griffier.

Het verslag werd uitgebracht door de heer J. RÉGNIER, eerste auditeur-afdelingshoofd.

De overeenstemming tussen de Franse en de Nederlandse tekst werd nagezien onder toezicht van de heer J. JAUMOTTE.

De griffier,

B. VIGNERON.

De voorzitter,

Y. KREINS.

(1) En ce sens, voir les avis 28.718/2, donné le 28 avril 1999, sur un projet devenu la loi du 9 août 2002 portant assentiment à la Convention additionnelle signée à Singapour le 10 décembre 1996, modifiant la Convention entre le gouvernement du Royaume de Belgique et le gouvernement de la République de Singapour tendant à éviter la double imposition en matière d'impôts sur le revenu, signée à Singapour le 8 février 1972 (Doc. parl., Sénat, session 2001-2002, n° 1006/1); 31.843/2, donné le 14 août 2001, sur un projet devenu la loi du 2 août 2002 portant assentiment à la Convention entre le Royaume de Belgique et les Emirats arabes unis tendant à éviter la double imposition et à prévenir l'évasion fiscale en matière d'impôts sur le revenu et sur la fortune, et au Protocole, signés à Washington le 30 septembre 1996 (Doc. parl., Sénat, session 2001-2002, n° 1072/1); et 33.066/2, donné le 10 avril 2002, sur un projet devenu la loi du 14 janvier 2003 relative à l'exécution de la Convention additionnelle, signée à Singapour le 10 décembre 1996, modifiant la Convention entre le gouvernement du Royaume de Belgique et le gouvernement de la République de Singapour tendant à éviter la double imposition en matière d'impôts sur le revenu, signée à Singapour le 8 février 1972 (*Doc. parl.*, Chambre, session 2001-2002, n° 1956/1).

(1) Zie in die zin advies 28.718/2, op 28 april 1999 verstrekt over een ontwerp dat is geworden de wet van 9 augustus 2002 houdende instemming met de Aanvullende Overeenkomst, ondertekend te Singapore op 10 december 1996, tot wijziging van de Overeenkomst tussen de regering van het Koninkrijk België en de regering van de Republiek Singapore tot het vermijden van dubbele belasting inzake belastingen naar het inkomen, ondertekend te Singapore op 8 februari 1972 (Gedr. Stuk Senaat, zitting 2001-2002, nr. 1006/1); advies 31.843/2, op 14 augustus 2001 verstrekt over een ontwerp dat is geworden de wet van 2 augustus 2002 houdende instemming met de Overeenkomst tussen het Koninkrijk België en de Verenigde Arabische Emiraten tot het vermijden van dubbele belasting en tot het voorkomen van het ontgaan van belasting inzake belastingen naar het inkomen en naar het vermogen, en met het Protocol, ondertekend te Washington op 30 september 1996 (Gedr. Stuk Senaat, zitting 2001-2002, nr. 1072/1); advies 33.066/2, op 10 april 2002 verstrekt over een ontwerp dat is geworden de wet van 14 januari 2003 betreffende de uitvoering van de Aanvullende Overeenkomst, ondertekend te Singapore op 10 december 1996, tot wijziging van de Overeenkomst tussen de regering van het Koninkrijk België en de regering van de Republiek Singapore tot het vermijden van dubbele belasting inzake belastingen naar het inkomen, ondertekend te Singapore op 8 februari 1972 (Gedr. Stuk Kamer, zitting 2001-2002, nr. 1956/1).